AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

5 MART 1966
SAYI : 611
FİATI : 125 KURUŞ

BİR OYUNUN

BÜTÜN İÇYÜZÜNÜ AÇIKLIYORUZ

İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ
TASARRUFLARINIZLA
MÜMKÜNDÜR
T.C. ZİRAAT BANKASI

Cilt : XXXV Yıl : 12 Sayı : 611

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU

İÇ HABERLER KISMI: Kurtu Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tülî Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nihat Özön — TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR
Cem

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI
3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
2.3.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGARLı SOK. No :15
ANKARA - TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Cumhurbaşkanı Sayın Gürselin Amerikada Walter Reed Hastahanesinde ebedî uykuya dalma ânını beklediği şu sıralarda A.P. ve onun lideri, sonu nerede biteceği belli olmayan büyük bir oyunun içinde bulunmaktadırlar.

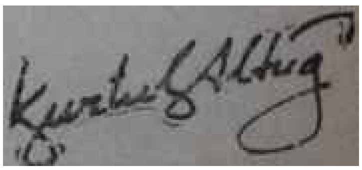
Anayasanın 100. Maddesi son derece açık ve Sayın Gürselin artık Cumhurbaşkanlığı görevini ifa edemiyeceği belli iken, İktidarın, yeni Cumhurbaşkanının seçilmesi konusundaki ataleti, su yüzüne çıkmış bir oyunun hedefini ortaya koymaktadır. Nitekim, Bütçe çalışmaları sonunda tatile girmesi gereken Meclisin A.P.'li üyelerin oylarıyla çalışmasına devam etmesi, siyasî havayı gerginleştireceği ve rejim meselesini bir kere daha ortaya çıkaracağı belli Seçim Kanunu ile Yassıada mahkumlarının affı amacını güden tasarının alelacele Meclise sevkedilmeleri hep bu, herkesçe bilinen oyunun görüntüleridir. A.P. İktidarı ve onun başı Demirel, her ihtimale karşı, işi oldu - bittiye getirmenin hazırlığı içindedirler.

Millî irade sloganı arkasına gizlenerek yetki sınırlarını aşıp, sorumsuz bir yönetim tasarlayanların, son ânın gelişinde nasıl pişmanlık duyduklarını, nasıl küçüklüklerini, yaşayan pek çok insan görmüştür. Bütçe görüşmeleri sırasında bütün fikir ayrılıklarını bir kenara itip, birleşen Muhalefetin, 27 Mayısa ve onun getirdiklerine büyük bir bağlılık duyan Gençliğin, ilerici Basının ve 27 Mayısın gerçek sahibi Sağlam Kuvvetlerin gerilen bu tansiyon karşısında alacakları vaziyetin A.P.'ye ve onun başı Demirele ne kazandıracağını pek merak ediyor, ama ne kaybettireceğini pek iyi biliyorum.

AKİS, yıllardır savunduğu demokratik rejimin, hukuk devletinin ve 27 Mayıs ilkelerinin savunuculuğu görevine ayni heyecan ve ayni cesaretle devam edecektir. Haksızlıkları, haksızlıklara sebep olacakları, milletin gözü önünde dolap çevirenleri birer birer yakalayıp kamuoyuna sunacaktır. Bu hafta okuyacağınız "Partizanlık" başlıklı yazıda böyle bir oyun ve oyunun sahneye koyucuları verilmektedir. Bir başka yazıda ise A.P.'nin kol attığı eğitim ordusu içindeki gerici eğilimler anlatılmaktadır. Gazetelere bayram namazı vaizi şeklinde makale yazanlardan güç alan bir grupun memleketin eğitim ve Öğretim kadrosu içinde ne oyunlar oynadığını öğreneceksiniz.

AKİS'in gücünü bilenler, AKİS'in yazdıklarının bir tekini bile tekzip edemeyenler hazır olsunlar, A.P. iktidarının bütün yolsuz işlerini birer birer okuyucularımıza bildirmeğe başlıyacağız.

Saygılarımızla

AKİS Cilt: XXXV Sayı: 611 5 Mart 1966

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Uzayan koma

Bu hafta millet, radyolardan, gene yan resmî matem müziği dinledi ve haber bültenlerinin başında, klişeleşmiş şu cümleyi duydu: "Amerikadaki Walter Reed Ordu Hastahanesinde komada bulunan Cumhurbaşkanımız sayın Gürselin sıhhi durumunda bir değişiklik yoktur. Koma hali devam etmektedir."

Bu, derin bir ilgiyi gitgide tam bir ilgisizlik haline sokmaktadır ve bunun delilini gazetelerin sütunlarında görmek kabildir. İlk başlarda manşetleri bir boydan ötekine kaplayan Washington haberleri şimdi ancak tek sütunluk başlıklarla verilmektedir. Koma hali daha da uzun sürdüğü takdirde ha herlerin birinci sayfadan iç sayfalara geçmesini beklemek lâzımdır.

Cumhurbaşkanı Gürsel şu anda, ıstırap duymayan tek insandır. O, ebedi uykusunu beklerken, sakin bir şeklide ve hiç bir şey hissetmeksizin yatağındadır. Ama durumun, bütün türk milleti için üzücü olduğunu ve bu bekleyişin pek acı bir tarafı bulunduğunu görmemek imkânı yoktur.

Hükümetin, Cumhurbaşkanının kesin durumunu tesbit ettirmek yoluna hâlâ sapmaması bu halta Ankaranın siyasi çevrelerinde başlıca tenkit konusuydu. Radyoların normal programlarına geçmemesi ise, hadisenin ikinci bir garip noktasıdır. Nihayet, ne zamana kadar beklenilecektir? Daha bir hafta mı, yoksa on gün mü, yahut bir ay mı? Tabii bu arada başka bir ihtimal, netameli seçim ve af kanunlarının Meclisten çıkarılıp vetosuz tasdik edilme muamelesinin sonunun beklenmesidir. Ama bu çeşit davranışları ciddi bir devlet idaresiyle bağdaştırmak imkânı yoktur.

Cumhurbaşkanlığı başdoktorunun Amerikadan akıl edip, kendiliğinden Cumhurbaşkanının durumunu resmen bildirmesi ise beklenilmemektedir. Cumhurbaşkanını çeşitli sebeplerle bu kadar tehlikeli ve talihsiz bir yolculuğa sürükleyenlerin başında gelen, kendini göstermekten 'hoşlandığı bilinen Dr. Vural sadece gündelik bültenler yayınlamakla iktifa etmektedir.

Çankaya Boştur

Türkiyede Cumhurbaşkanlığı makamı, şu anda hukuken boştur.

Sayın. Gürselin bugünkü durumunda, derhal yeni bir Cumhurbaşkanı seçilmesi yoluna sapılmaksızın, Atasagunun ona vekâlet etmesi Anayasanın ruhuna tamamile aykırı bir tasarruftur. Atasagunun bir takım Cumhurbaşkanlığı yetkilerini kullanması, yarın, Demirel Hükümetini sorumlu kılacaktır. Sayın Gürselin bugünkü durumunda Cumhurbaşkanlığının vekâletle idareye kalkışılması Anayasanın açık ihlâlidir.

Cumhurbaşkanlığına nasıl, hangi hallerde, kimin vekâlet edeceği Anayasanın 100. Maddesinde belirtilmiştir. Madde aynen şudur:

"Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar; ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Cumhuriyet Senatosu Başkam Cumhurbaşkanına vekillik eder."

Sayın Gürselin görevinden ayrılmasının geçici olmadığı ve artık Cumhurbaşkanlığı yapamayacağı, maalesef bir gerçektir. Cumhurbaşkanlığı ölüm ve çekilmenin dışındaki "başka bir sebeple" boşalmıştır. Derhal yapılması gereken iş, yeni Cumhurbaşkanını seçmek ve devletin, boşalan en yüksek makamını Anayasa gereğince doldurmaktır.

Süleyman Demirelin, asıl Cumhurbaşkanı Gürselin imzalamadığı ve yeni Cumhurbaşkanının imzalayacağını sanmadığı karara ameleleri, kanunları A.P.'li bir Cumhurbaşkanı Vekiline imzalatmak tertibi Anayasanın ihlâlinin sebebi olamaz.

Demokrasi

Köprüler atılırken

Geçen haftanın sonunda bir gün. Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil CHP ileri gelenlerinden Kemali Beyazıdın bir cevabını telefonda dinlerken perişanlığını öylesine belli etli ki, Be yazıt AP ileri gelenine şöyle söylemek mecburiyetini hissetti:.

"— Ben, bir görevi ifa ediyorum. "

Çağlayangil o sabah, CHP Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Öztrağı aramıştı. "Başvekil Beyfendi". mu halefet partilerinin liderlerine dış politika konusunda bilgi verilmesini muvafık bulmuşlardı. Bu bilgiyi, Dışişleri Bakanıyla birlikte bizzat kendileri vereceklerdi. Sayın İsmet İnönünün, bundan bir süre önce Başbakana yaptığı ziyaret sırasında bir arzuları olmuştu. Galiba böyle bir toplantının toptan değil, ikili ikili olmasını tercih edeceklerini belli etmişlerdi. Şimdi Başbakan Beyfendi sayın İnönünün emirlerini almak istiyordu. Acaba, toplantının nasıl olmasını münasip görüyorlardı.

Gerçekten de bundan bir kaç hafta evvel, İsmet İnönü, kendisi Baş-

HAFTANIN İÇİNDEN

Kolektif Çılgınlık

Metin TOKER

Her şey gösteriyor Kİ A.P. İktidarı, bütün tahminleri yaya bırakan bir süratle, beklenildiğinden bile kısa sürede DP. İktidarının 1950'lerden çok sonra düştüğü bir ruh haletinin içine düşmüştür. Aynı yolun aynı noktaya çıkarmaması imkânı bulunmadığına göre, A.P.'nin ektiği yağmurun kendisine bir fırtına halinde pek yakın bir zamanda geri geleceğini söylemenin kehanetle hiç bir ilgisi yoktur.

D.P.'yi ve onun talihsiz başıyla tayfalarının felâketini ters bir millî irade anlayışı hazırlamıştır. Seçimlerde bir seçmen çokluğunun kendi partilerine oy vermiş olmasını önce Adnan Menderes, sonra Süleyman Demirel milli iradenin tezahürü olarak yorumlamışlardır ve bunun kendi ellerine, ne arzularlarsa onu yapmak imkânını verdiğini sanmışlardır. Halbuki böylelikle kurduktan bir "çokluk diktatoryası" olmuştur ve D.P. İktidarı bu diktatoryayı kabul etmeyen memleket kuvvetleri tarafından düşürülmüş, o iktidarın, arkasında millet var sanan başları üç saatlik bir polis hareketiyle toplanıvermişlerdir.

Bir seçim neticesini millî irade tezahürü saymak kadar iptidaî bir görüş az bulunur. Seçimlerde seçmenler partiler arasında bir tercih yaparlar ve çokluğu kazanan parti, memleketin idaresini sırtına alır. Millî iradeye, seçimlerde rolü olmayan daha dünya kadar unsur dahildir ve zaten millî irade de, bir gerçek olmaktan ziyade bir tâbirdir. Millî iradenin T.B.M.M.'nin bir kısmı tarafından değil, tamamı tarafından temsil edildiğinin kabul edilmesi bu konuda bir tekelin mevcut olmadığının delilidir.

Bugün Türkiyede, dört yıl süreyle bir A.P. İktidarının devamını istemeyen ve kabul etmeyen tek bir meşruiyetçi kul yoktur. Fakat bu iktidarın, oyunun kaidelerine riayet etmesi baş şarttır. "Biz Anayasaya aylan davranırsak, Anayasa Mahkemesi tasarrufumuzu iptal eder" düşüncesi, o hatalı millî irade anlayışı kadar geri bir tefsirdir. Anayasanın bir metni vardır, bir de ruhu. Bir çokluk partisi, sadece Anayasanın dar ve nihayet sınırlı metnim gözönünde tutar ve ruhunu unutursa kendisine parlak bir âkibet hazırlamaz. Düşünmek lâzımdır ki D.P. İktidarı 1924 Anayasasının metnine sadık kaldığını iddia ede ede meşruluk dışına çıkmıştır. Hiç bir ara seçimini yapmamak, Anayasanın metnine aykırı değildi. Ama Anayasanın ruhu bunu emrediyordu. Emeklilik Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Basın Kanunu Anayasanın metniyle değil, ruhuyla çatışma halindeydi. Menderes, hattâ, Tahkikat Komisyonu adı altında bir sivil junta idaresi kurmasını bile Anayasanın metnine uygun ilân etmiştir. Bir başka DP. sözcüsü, Muzaffer Kurbanoğlu ise, kendisini millî iradenin tek temsilcisi saymanın cakası içinde soruyordu: "Anayasaya uymamanın müeyyidesi nedir?"

Bu müeyyidenin Yassıada olduğunu, pek yakın bir tarih göstermiştir. Şimdi Süleyman Demirel, Grupuna kuvvet şurubu verir gibi, Meclis kürsüsünden "Yassıada kompleksinden kendimizi kurtaralım, beyler" diye haykırmaktadır. Gerçek fazilet, Türkiyede her iktidarın Yassıada ibret dersini kafasının bir kenarında dalma muhafaza etmesidir. 27 Mayısı bir baskın sanmak, 27 Mayısı bir ihtiyatsızlığa vermek, 27 Mayısa karşı tedbiri alarak Ankaraya gelindiğine inanmak ve onu yapan kudrete karşı çıkacak kuvvetin bulunduğu hayali içinde yaşamak basiretsiz bir iktidarı DP.'nin âkibetinden kurtaracak değildir. 27 Mayıslar, iktidarlar D.P. gibi davranmamayı akıllılık bilirlerse tekrarlanmaz. Halbuki A.P. İktidarı, D.P. gibi davranmayı marifet zannetmektedir.

Bütün Bütçe görüşmeleri, tıpkı 1960'larda olduğu gibi A.P. saflarına da bir kolektif çılgınlığın yavaş yavaş hâkim olmaya başladığını göstermiştir. Bir yandan talihsiz bir Başkanlık Divanı Meclis çalışmalarını dejenere ederken diğer yandan A.P.'liler parmak kaldırmak suretiyle her şeyi yapabilecekleri, hattâ devletin parasını bir takım uydurma dernekler arasında paylaştırabilecekleri, söyleyecek sözleri kalmayınca işi yumruğa dökebilecekleri ve muhaliflere ceza dağıtmakla onları susturabilecekleri inancı içinde olduklarını belli etmişlerdir. Memlekette huzursuzluğun Mecliste huzursuzlukla başladığı, tecrübeyle sabit olmuş bir gerçektir. Bir seri hata sonunda kendini bir anda muallâkta bulan A.P. Genel Başkam ise. tıpkı Adnan Menderes gibi, artık Meclis dışında desteği din istismarında, Meclis içinde ise partilerin birbirine düşmanlığında arama yolundadır. Meclis dışında yobazların, Meclis içinde partili milletvekillerinin tesanüt halinde olmasının bir Başbakanı bir süre başbakanlıkta tutsa da ayakta böyle duran iktidarı kurtarmadığı bundan altı yıl önce görülmemiş midir?

Süleyman Demirel çok tehlikeli kumarıyla bu memleket için tek çıkar yol olan demokratik rejimi hazin bir âkibete hiç lüzum yokken, sadece politika bilgisizliğinden ve tecrübesizliğinden, dört nala götürmektedir. A.P. safları, içine her an biraz daha daldıkları kolektif çılgınlıktan kurtulmazlar, silkinmezler ve kendilerini Demirelden kurtarmazlarsa, Menderesin D.P.'ye yaptığını Demirel A.P.'ye yapmak *üzeredir.*

bakandan bir randevu talep etmiş, gitmiş, bilhassa af ve seçim kanunlarının getirilmesi ve memleketin umumî durumu hakkında görüşlerini hulûs ile bildirmişti. İsmet İnönünün Demirele söylediği, havanın elektrikli ve gergin bulunduğu, tansiyonu büsbütün' arttıracak davranışlardan sakınılması, meselâ bu iki netameli tasarının hiç olmazsa iki ay geciktirilmesiydi. Fakat Demirel bu ikazın sebebini de, mânasını da, mahiyetini de hiç anlamamıştı ve üstelik, partilerarası gerginliği şahsen arttırmak ister gibi Grupunda tahriklerde, beyanlarda bulunmuştu.

İsmet İnönü - Süleyman Demirel
Eski camlar bardak oldu

O konuşmada, Demirel dış politika konusunda muhalefet liderleriyle toplantı düşündüğünü söylediği zaman İsmet İnönü:

"— Umumî bir toplantı mı, yoksa ikili ikili mi?" diye sormuş, Başbakan bunu henüz kararlaştırrnadığını bildirmişti.

Geçen haftanın sonundaki Çağlayangil demarşı, kökünü bu muhavereden alıyordu. Halbuki o tarihten bu yana köprülerin altından çok su geçmişti ve Demirel, rejimi ciddiyetle tehlikeye koyan ihtiyatsız liderin bütün basiretsizliğini yapmıştı. İnönü için artık Demirel, kendisiyle oturulup makul bir konu konuşulacak muhatap olmaktan çıkmıştı. Hele Bütçe görüşmeleri sırasında iktidar partisinin ve liderinin tutumları, karşı tarafta bir DP ile bir "ikinci sınıf Menderes"-in bulunduğunu ve ikinci demirkıratın dört nala birincinin yolunda gittiğini ortaya koymuştu.

"Nasıl münasip görürlerse.."

Süleyman Demirel adına yapılan müracaatı, CHP Genel Başkanına Orhan Öztrak duyurdu. İnönünün cevabı şu oldu: .

"— Sayın Başbakan toplantıyı nasıl münasip görürlerse o şekilde tertipleyebilirler. Her hangi bir toplantıda CHP'yi Kemal Satır ve Nihat Erim beyler temsil edeceklerdir.. Sayın Başbakandan beni mazur görmelerini istirham ederim."

Orhan Öztrak İnönünün cevabını ulaştırmak için Çağlayangili arayıp ta bulamadığında notu Kemali Beyazıta bıraktı, o da, Dışişleri Bakanı kendisine telefon ettiğinde bu üç maddelik notu bildirdi.

Çağlayangilin hiç memnun olmadığı, sesinden anlaşılıyordu. Zaten Kemali Beyazıt bunun için, o teselli sözlerini ilâve etmek lüzumunu hissetti.

İnönüden gelen bu cevap, Demireli Çağlayangilden de fazla şaşırttı. Toplantının asıl hedefi, dış politika konusunda bilgi vermekten ziyade bir gösterişti ve her şeyin ayağı altından kaymakta olduğunu hisseden Demirelin liderleri zevahirle yumuşatma arzusundan doğuyordu. İnönünün katılmadığı toplantıya muhtemelen öteki liderlerin de gelmeyeceklerini Demirel çabuk anladı. Gerçekten de, eğer dış politika konusunda bilgi verilecekse her partinin bu işle uğraşan resmi sözcüsü vardı. Başbakan ve Dışişleri Bakanı onları aydınlatabilirdi.

Bu, toplantı hazırlığının ağırdan alınması neticesini verdi. Ama İnönünün tutumu, Süleymam Demirelin iktidarının yüzüncü gününde, Türkiyede dört yıl pek âlâ iyi götürülmüş İktidar-Muhalefet münasebetlerinin üzerine bir kova soğuk su dökme işini pek güzel becermiş olduğunu gösteriyordu.

Bütçe

"Kahir ekseriyetle kabul"

Haftanın başında Pazartesi günü Mecliste Bütçe görüşmelerini iz leyenler, irili ufaklı beş partinin bir cephede toplandığım gördüklerinde pek şaşırmadılar. Hükümet, Bütçe görüşmeleri boyunca öyle gaflar yapmış ve ortaya öyle basiretsizlik örnekleri koymuştu ki, dört ay önce Hükümete güvenoyu veren Alicanın partisi YTP bile Bütçeye karşı çıkmak zorunluğunu hissetti. 1966 yılı Bütçe Kanunu, tasarının tümü üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra oya sunuldu ve CHP, MP, YTP, TİP ve CKMP'li milletvekillerinin 200 oyuna karşı 237 oyla kabul edildi.

Bu yılki Bütçe görüşmeleri, itiraf etmek gerekir ki, hayli çekişmeli ve gürültülü geçti. Muhalefet Partileri sözcülerinin tenkitlerini cevaplandırmaktan ziyade AP Grupunu keyiflendiren konuşmalar yapan Hükümet üyeleri, Demirelin gözüne girmek için, olacak, zaman zaman havayı elektriklendirmekten de geri kalmadılar. Zira, hangi Bakan Muhalefeti tahrik etti ve gürültü çıkmasına sebep olduysa, o, önce Demirel tarafından tebrik edildi.

Bunun tipik bir Örneği, Adalet Bakanlığı bütçesi görüşülürken ortaya çıktı. En can alıcı konularda fütursuzca sözler sarfeden Adalet Bakanı Hasan Dinçer, bir ara, Da-

nıştay kararları ile ilgili olarak:

"— İster uygularım, ister uygulamam, bu benim bileceğim bir iş tir" dedi ve bir anda ortalığın karışmasına sebep oldu.

Kürsüden bir kahraman edasıyla inen Dinçer, Başbakan tarafından hararetle tebrik edildi. Bu, AP lilerin cüretini artırdı. Hükümette yapılacak revizyonda bir Bakanlık koltuğu kapabilme sevdasında olan bazı AP'liler sağa sola küfürler savurup, yumruklar sallamakta gecikmediler. Bunlar arasında en çok puvanı İhsan Ataöv, Şevki Güler -Hac konvoyu başkanı-, Hamido -Hamit Fendoğlu-, Osman Yüksel -Serdengeçti- ve Mehmet Ateşoğlu -Kayseri kahramanı- topladılar.

Bu hava içinde cereyan eden görüşmeler. Başkan Vekillerinin gerçek kişiliklerinin ortaya çıkmasını da sağladı. AP'li Başkan Vekillerinden Nurettin Ok, görüşmeler sırasında, ne pahasına olursa otsun, Hükümeti ve partisini güç durumlardan kurtarmasını bildi. Oku. İçtüzük hükümlerini çiğneyerek taraf tutmaya iten olay, Meclis bütçesi görüşülürken cereyan etti. Bir ara İhsan Ataöv, Başkandan söz istedi. İsteği kabul edilmeyince, arkadaşlarına dönerek şöyle bağırdı:

"— Ben size adam seçmesini bilmiyoruz dememiş miydim? İşte, gördünüz!.."

Bu sözler AP'li Başkan vekili Ok üzerinde soğuk duş tesiri yapmış olacaktı ki, kısa bir süre sonra, sırası olmadığı halde Ataövü, şahsı adına konuşmak üzere kürsüye davet etti. Bu, Ataöve bir "sus payı" idi.

İçtüzük mü dediniz?

O günden bu yana Nurettin Ok, partisine hizmette bir kusur göstermedi. Hele, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesi görüşülürken, Bakanın ortaya attığı iddiaların cevaplandırılması için CHP'lilere söz vermeyişi, DP devrinin evlere şenlik Başkan Vekili Agâh Erozanı hatırlattı. Usul hakkında söz isteyen CHP'lilere defalarca ihtar ve takbih cezaları yağdıran Ok, bir ara şöyle dedi:

"— Her sözü vermeğe mecbur değilim! Meclisin kendisine has bir idare tarzı, kendisine has bir havası vardır."

Yani, Başkanın uyması gerekli bir İçtüzük yoktu!

Nurettin Ok - Ahmet Bilgin
Erozana taş çıkartıyorlar

Bundan sonra, Bakana yöneltilen soruların yeterliğine dair AP'lilerce verilen önerge okundu. Başkan, önergeyi tam oya sunacağı sırada CHP'li İbrahim Sıtkı Hatiboğlu önergenin aleyhinde söz istedi ve sadece soruların yeterliğine dair önergenin oylanamıyacağını, bunun İçtüzük hükümlerine aykırı olduğunu söyledi.

Bunun üzerine Başkan Ok, görüşünü şöyle açıkladı:

"— Bu mesele hakikaten Mecliste daha önce, bendeniz Başkanlık taki görevimi ifa etmediğim bir sırada bahis konusu olmuştur. Mesele tartışılmış, sonunda Meclis yeterlik önergesinin sorular için de verilebileceğini kararlaştırmıştır. Yüce Meclisin kararlarını uygulamağa elbette ki mecburuz."

Bu yoldaki karar ise, evlere şenlik Başkan Vekili MP'li Ahmet Bilginin başkanlık yaptığı bir oturumda alındı. Bilgin, İçtüzük hükümlerinden tamamen habersiz olduğu için, soruların yeterliğine dair AP'lilerden gelen bir önergeyi, CHP'lilerin itirazına rağmen oya sundu. Önerge, AP'lilerin oylarıyla kabul edildi. Böylece, İçtüzük bir kenara itilmiş oldu.

Şurası ilgi çekicidir ki, görüşmeler sırasında patlak veren olaylar, nedense, Nurettin Ok ile Ahmet Bilginin başkanlık yaptıkları oturumlara tesadüf etti. Bilgin, bir başkanda bulunması gereken vasıflardan hiçbirine sahip olmadığı için, bazan da milletvekillerine eğlenceli dakikalar yaşattı. Milletvekillerinin isimlerini hep yanlış söylediğinden; farkına varmadan, gergin sinirleri yumuşatıverdi.

Görüşmeleri tam bir tarafsızlıkla yöneten tek Başkan Vekili ise, CHP'li İsmail Arar oldu.

Partizanlık

Çuvalı delen mızrak

(Kapaktaki oyun)

Bundan bir hafta kadar önce, iki eski arkadaş, Ziraat Bankası Genel Müdürlük odasında karşılaştılar. Yıllar önce, Siyasal Bilgiler Fakültesinden birkaç yıl ara ile mezun olan iki arkadaş, zaman zaman karşılaşmışlar, hattâ aynı müessesede uzun süre beraber çalışmışlardı ama, bu defaki karşılaşma diğerlerinden farklı oldu. Bu, bir "devir ve teslim" karşılaşmasıydı. Artık halef-selef olmuşlardı.

Odada derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Sessizliği bozan Âkil Kitapçı oldu. Kitapçı, yeni. Genel Müdür Fikret Aktekine, görevini tam anlamıyla yerine getiren insanların gönül rahatlığı içinde, bankanın çalışmaları hakkında bilgi verdi, sonra da başarılar dileyerek görevini teslim etti.

Aslına bakılırsa, başarılı bir genel müdür olmanın mükâfatını görevinden azledilmekle gören ve Çimento Sanayii A.O.'na düşük bir ücret karşılığında tâyin edilen Âkil Kitapçının azlinde şaşılacak bii taraf yoktur. Kitapçı, gerek IV. Koalisyon zamanında ve gerekse AP iktidara geldikten sonra, AP'lilerin kanunsuz bir t a k ı m isteklerini yerine getirmeyen, kanunlara bağlı, herşeyden önce bankanın menfaatlerini düşünen, prensip sahibi bir genel müdürdür. Âkil Kitapçının, AP Hükümetinin boy hedeflerinden biri olduğu, IV. Koalisyon Hükümeti zamanında cereyan eden olaylarla ortaya çıktı.

Bundan yedi ay kadar önce, Temmuz başlarında birgün, çoğunluğunu AP'li milletvekili ve senatörlerin teşkil ettiği bir grup, gelecek devreye ait yolluk çeklerinin ıskonto edilmesi için bankaya başvurdu. Genel Müdür, bazı milletvekili ve senatörlerin daha önce bankadan aldıkları 35D0'er lira tutarındaki borçlarının tahsil edilmesi şartıyla bu isteğin yerine getirilebileceğini bildirince işin rengi değişti.

Genel Müdürün haklı bir gerekçesi daha vardı: Meclis tatile girmişti. Önümüzdeki devre Kimlerin Meclise girip kimlerin giremeyeceği belli değildi. Çekler kırılırsa, bankanın, seçimi kazanamayacak milletvekillerinden alacağını tahsil etmesi güçleşecek, hattâ imkânsız bale gelecekti. Üstelik bunun acı örnekleri de yakın bir tarihte görülmüştü. DP devrinde bazı m illetvekillerine borç verilen paralar ve gelecek devrelere ait, kırılan çeklerin karşılıkları tahsil edilememiş, bankanın tahsil edilemeyen alacağının tutarı 10 milyon lirayı geçmişti.

Genel Müdürün tutumu, AP'lilerin hiç hoşuna gitmedi. Ticaret Bakanı kendi partilerinden olsundu da, Genel Müdür isteklerini yerine getirmesindi! Bu, olacak şey değildi.

AP'ye bak, hizaya gel!

Durum Bakana bildirildi. Macit Zeren, Genel Müdüre, çeklerin kırılmasında bir sakınca olmadığını söyledi ve taleplerin yerine getirilmesini istedi. Fakat Âkil Kitapçı kararlıydı: Bakanı ve AP'li milletvekillerini memnun etmek için kanunsuz işler yapmıyacaktı.

Âkil Kitapçı
Demirelin oyunu

Milletvekili ve senatörler, bunun üzerine, başka bir banka ile temasa geçtiler. Yapılan görüşmeler sonunda Emlâk Kredi Bankası Genel Müdürü Hayri Seçkin, çekleri, hem de önceki alacaklar tahsil edilmeden -milletvekillerinin çoğu bu bankaya da borçluydu- kırmaya razı olunca, AP'liler Âkil Kitapçı aleyhinde sistemli bir kampanyaya giriştiler: Ne vardı bunda? İşte, çekler pekâlâ kırılıyordu. O hâlde, maksatlı olarak çekleri kırmayan Âkil Kitapçının değiştirilmesi gerekirdi.

Bu tema bir süre gayet ustaca işlendikten sonra, Ticaret Bakam Zeren, Genel Müdürün görevinden alınması için alelacele bir kararname hazırladı. Ancak, kararname, koalisyon ortağı bazı partilere mensup Bakanlarca İmzalanmadı. AP'lilerin isteği de böylece, bir süre gerçekleşemedi.

Kararnamenin hazırlanmasına sebep olan olay sadece çeklerin kırılmaması değildir. Banka, kanun gereğince, çeşitli sebepler yüzünden mahsulü zarara uğrayan çiftçilere tohumluk kredi vermektedir 1965 yılı programı hazırlanırken, tohumluk için her yıl dağıtılan Kredi tahdit edilmişti. Alınan karara göre, 1965 yılında dağıtılacak kredi, en az 50, en fazla 150 milyon lira olacaktı. Macit Zeren, seçimler yaklaştığı bir sırada, bu tahdidin kaldırılması için Genel Müdüre baskı yapmağa başladı. Tahdit kaldırıldığı takdirde, Eylül ayına kadar aksamadan yürütülen programın gerçekleşemiyeceğini, bütün hesapların altüst olacağını bilen Kitapçı, tahditin kaldırılmaması gerektiğini Bakana anlattı. Ancak, Bakanın kararı kesindi: Tahdit kaldırılacaktı!

Âkil Kitapçı, Bakanın baskıları devam ettiği sırada, bir iş için Denizliye gitti. Kitapçının Ankarada bulunmayışı, tohumluk kredi tahdidinin kaldırılması için bir fırsattı. Genel Müdür Yardımcısı da Bakanla aynı düşüncede olduğunu söyleyiverince, mesele hallediliverdi. Programın, tohumluk kredi dağıtımını tahdit eden maddesi tak imza ile değiştirildi.

Bakanın, bu maddenin değiştirilmesi için Genel Müdüre baskı yapması sebepsiz değildi: Kredinin arttırılmasıyla çok sayıda çiftçiye -mahsulü zarara uğrasın veya uğramasın- AP Genel Merkezinde hazırlanan listelere göre kredi dağıtılacak, bunun karşılığı olarak da çiftçiden seçimlerde AP'ye oy vermesi istenecekti.

Bir emir kulu aranıyor

Genel Müdür ile Bakan arasındaki bir anlaşmazlık da, yemeklik

Kulağa Küpe...

Söylemesini bilmeyince..

Herkes bilir ki, din ile devlet işlerini birbirine karıştırmamak lâikliktir.

Radyolarda duyuldu. Demirel bu kelimeyi "lâyiklik" diye biliyor ve öyle söylüyor.

Ayol, o başka kelime. Onu, meselâ şu cümlede kullanırlar:

"— Hay, Allah senin lâyiğini versin, e mi?." .

buğday kredisi konusunda patlak verdi. Yemeklik buğday kredisi hiçbir kanuni hükme dayanmadığı için; 1963 yılında bankanın, devlet hesabına -Maliye Bakanlığı bankaya borçlanmak suretiyle- 20 milyon lira yemeklik buğday kredisi dağıtması kararlaştırılmıştı. Bu fon, Zerenin baskısıyla 25 milyon liraya çıkarıldı. 1965 yılında ise fonun 40 milyon liraya kadar arttırılması istendi. Bakan, bu isteğini Genel Müdüre bildirirken, bankaya bir de liste göndermişti. Yükseltilecek fon, bu listeye göre, kredi olarak dağıtılacaktı. Tabiî listede, yoksul vatandaşlardan ziyade, AP teşkilâtında çalışan bir takım partililerin isimleri yer alıyordu.

Fikret Aktekin
Matluba muvafık bir zat

Bakanlığın, seçim arefesindeki bu isteği, bankanın İdare Meclisinde uzun tartışmalara ve gürültülere sebep oldu. Görüşmeler sonunda İdare Meclisi, Genel Müdürün muhalefetine rağmen, fonu 40 milyon liraya yükselterek, kredinin Bakanın gönderdiği listeye göre dağıtılmasını kabul etti. Âkil Kitapçının böyle bir teklifi kabul etmemesi, AP'lilerce hoş karşılanmadı.

Yalnız, bu sırada AP'lilerin bilmedikleri, ancak İktidara geldikten sonra Çankayaya gönderdikleri kararnamenin imzalanmayışıyla farkına varabildikleri bir husus vardı. Kitapçının görevinden uzaklaştırılacağına dair söylentilerin yaygınlaştığı bir sırada, Eylülün ortalarında birgün, Cumhurbaşkanı Gürsel, Âkil Kitapçıyı Köşke davet etti. Yarım saat kadar süren görüşmede Gürsel, bankanın çalışmaları hakkında Genel Müdürden bilgi aldı ve kimsenin kendisini görevinden uzaklaştıramıyacağını kesin bir dille söyledi, gönül huzuru içinde görevine devam etmesini istedi. Daha evvel, İnönü Hükümetleri devrinde de Kitapçı, Ziraat Bankasında işlerini gördüremeyen CHP'lilerin hışmına uğramış, fakat İnönü, küçük bir tahkikatla durumu tesbit ettiğinden Kitapçıya herhangi bir kimsenin ilişmesini önlemiştir.

Ne var ki, AP iktidara geçtikten sonra işler, Gürselin teminatının dışında gelişti. Genel Müdüre yapılan baskılar arttı. AP'li seçmenlere usulsüz kredi temini için faaliyete geçildi, banka teşkilâtında keyfi bir takım nakil ve tâyinler yapılması istendi. Kitapçı bu isteklere gene karşı koyunca da, bankaya yeni bir genel müdür aranmağa başlandı. Ziraat Bankası gibi önemli bir müessesenin başına silik, AP'lilerin bütün isteklerine tereddütsüz hayhay diyecek bir emir kulunun getirilmesi düşünülüyordu. İlk üzerinde durulan aday, Halk Bankası Genel Müdürü Halit Taşçıoğlu oldu. Zira Taşçıoğlunun, DP devrinde Genel Müdür Mithat Dülge ile yakın mesaisi biliniyordu.

Sonra ortaya iki isim daha çıktı; Ziraat Bankası Genel Sekreteri Sabahattin Şerifoğlu ve Vakıflar Bankası Genel Müdürü Sabahattin Tulga... Nedense bu iki isim de cazip bulunmadı.

Bu sırada, DP devrinin ünlü Bakanlarından Medenî Berk sahnede göründü ve kendisi İmar İskan Bakanı iken Emlâk Kredi Bankası Genel Müdürlüğüne getirdiği Fikret Aktekinin genel müdür yapılması için temaslara başladı. Medeni Berk, kendi yetiştirmesi Aktekinin,

Yemlik Peşinde

Bir iktidarın, olağan yoldan, yani seçimle işbaşına geldikten sonra, bizim tipimizdeki bir demokraside, önemli önemsiz hemen bütün yerlerin sahiplerini değiştirmesinin hiç bir izah tarzı yoktur.

Yani, meşru ve makbul bir izah tarzı yoktur. Zira bizim demokrasimiz ne, Amerika tertibi bir Başkanlık Sistemidir ve ne partizanlık, rejimin tabiatı icabıdır. Aksine, bizde gerçekleştirilmesi gereken husus, idareyi politikanın dışına atmak, siyasi krizlerde dahi idare mekanizmasının işlemesini sağlamaktır.

Ancak, AP. iktidarının yüz gün içinde bu sahada giriştiği tasarruflar bir izah tarzının bulunduğunu ispat etmektedir. A.P. Türkiyede kendisine yemlikler peşindedir ve bu hedefte, ağababası D.P.'yi izlemektedir. Yeni iktidar, devlet hizmetinden uzaklaşmış veya uzaklaştırılmış eski devir varanını çok zaman, gidip yeni yerlerinden almakta ve önem verdiği büyük yemliklerin başına getirmektedir. Bunlar da, o müesseseleri, D.P. günlerinde alıştıkları tarzda "D.P.'leştirmek"tedirler. Bugün Sümerbank bu durumdadır, Türkiye Petrollerinde yeni hava esmektedir, İller Bankasının bir A.P. ocağı haline getirilmesinin bütün hazırlıkları tamamlanmıştır, Ziraat Bankasının kredi muslukları Mithat Dülge zamanındaki ellere teslim edilmiştir. Daha küçük kademelerdeki her değişikliğin altında da, daha küçük çapta bir "menfaat dalgası" yatmaktadır.

Ama, bu yolun bir tabiatı vardır. Bu politika, en sonra "kendine göre bir ordu yapmak" lüzumu belirmeden takip edilemez. Kendine göre bankalar, kendine göre umum müdürler, kendine göre İdare mutlaka, kendine göre bir orduyu gerektirir. Halbuki Türkiyede hiç kimse, kendine göre bir ordu yapmaya muktedir değildir. Bu heves, elbette ki çok felâketin sebebi olacaktır.

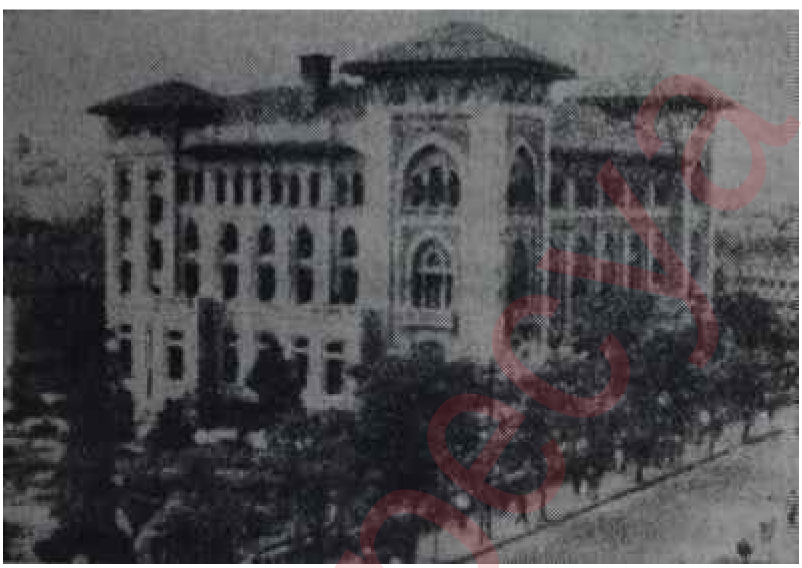
Şimdi, Ankaranın caddelerinde, lokantalarında eski devrin tanınmış simaları kol gezmektedirler. Bakanlık koridorlarında adım başında bir eski D.P. milletvekiline veya Bakanına rastlanılmaktadır. Bunlar kendi eski adamlarının tekrar menfaat dağıtıcı mevkilere yerleştirilmelerinde birinci derecede roller oynadıkları gibi bu adamlardan sadece itibar değil, bütün kolaylıkları da göreceklerinden emindirler. Eski velinimetlerin emirleri, yeni makam sahipleri için peygamber buyruğu yerine geçecektir.

Türkiyenin yeni bir yağmaya müsait olmadığı anlaşıldığında AP. için de vakit, öyle görünüyor ki, maalesef çok gecikmiş olacaktır.

Ziraat Bankası gibi parası bol bir müessesenin başına getirilmesinden büyük faydalar sağlanacağını Bakana ve Başbakana anlattıktan sonra, karara varıldı: Kitapçının yerine Aktekin getirilecekti!..

Kararname 13 Ocak Perşembe günü Çankayaya gönderildi. Fakat aradan bir gün, iki gün, üç gün geçtiği halde, kararname imzalanmadı Gürsel, Kitapçıya verdiği sözü tutuyor, kararnameyi imzalamıyordu. Bu, Hükümetin hesaplarını altüst etti. Seçim öncesi faturaları bekleyip duruyordu.

Kararnamenin Çankayaya sevkedilmesinden yirmi gün sonra Cumhurbaşkanı Gürsel, tedavi mâksa-

T. C. Ziraat Bankası
Kıratın yeni yemliği

dıyla Amerikaya gönderildi. Gürselin gidişinden yirmi gün sonra da kararname Atasagun tarafından imzalandı!..

Akil Kitapçı kimdir?

AP'lilere karşı verdiği şerefli mücadele örneği herhalde uzun bir süre zihinlerden silinmeyecek olan Kitapçı, 1918 yılında Sivasta doğdu. Siyasal Bilgiler Fakültesinin Malî kısmından mezun olduktan sonra Maliye Bakanlığında göreve başladı. Askerlik görevini yaptıktan sonra, 1945 yılında Ziraat Bankasına Müfettiş Muavini oldu. Bankanın çeşitli kademelerinde altı yıl hizmet gören Kitapçı, 1954 yılında Emekli Sandığı Genel Müdür Yardımcılığına getirildi ve burada gerçekten başardı çalışmalar yaptı. 27 Mayıs İhtilâlinden sonra Ziraat Bankası Genel Sekreterliği ardından da. Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulundu. 1963'ün Mart ayında önce vekâleten, sonra da, Haziran ayında, asaleten Genel Müdürlüğe atandı.

Bankanın son yıllarına ait bilançoları incelendiğinde, Kitapçının, üç yıl süren Genel Müdürlük görevinde gerçekten başarılı olduğu ortaya çıkacaktır. 1965'de bankanın nominal sermayesi 750 milyon liradan 1,5 milyar liraya yükseltildi. 3 milyar 287 milyon lira olarak programa bağlanan ziraî krediler yüzde 102,1 oranında dağıtıldı. Aynı yıl içinde bankanın mevduatında 680 milyon liralık bir artış görüldü. Bu artışla birlikte, bankanın mevduatı 4 milyar 795 milyon liraya ulaştı.

1964 yılında 29 milyon lira olan kâr, rasyonel kredi politikası, kârlılık ve verimliliği arttırmak için alınan tedbirlerin uygulanmasıyla, 68 milyon liraya yükseldi.

Bundan başka, verilen kredilerin ziyan olmamasını ve başka işlerde kullanılmamasını sağlamak amacıyla "kontrollü ziraî kredi sistemi" ihdas edildi. Bu sisteme göre, verilen kredi kontrol altında tutulmakta, çiftçiye, bu kredinin en kârlı ve verimli olarak nasıl kullanılabileceği, arazi üzerinde yapılan incelemelerden elde edilen sonuçlara göre izah edilmektedir. Bu sistem gerçekten faydalı sonuçlar vermektedir. Kontrollü zirai kredi sistemi, önce seçilen pilot bölgelerde uygulandı ve olumlu sonuçlar alındıktan sonra diğer bölgelere de uygulanmağa başlandı. Plânın başlangıç döneminden 1965 yılı sonuna kadar sadece gübre için 300 milyon lira, ziraat âletleri için de 250 milyon lira kredi dağıtıldı.

Bankanın geleceği

Görüldüğü gibi, Ziraat Bankası bugün, Türkiyenin büyük malî güce sahip müesseselerinden biridir. Ancak AP Hükümetinin, bankayı bu duruma getiren Genel Müdürü değiştirip, yerine DP'li bir AP'liyi getirmesi, bankanın gelecekte ne duruma düşeceğini haber vermektedir. Bugünkü Genel Müdür Fikret Aktekin, DP devrinde Emlâk Kredi Bankası Genel Müdürü iken, adı bazı yolsuzluklara karışmış bir kimsedir. İhtilâlden sonra Ankara Savcılığına yapılan bir ihbarla, Aktekinin, bankaya ait 13 milyar liralık demir varken, özel bir firmadan ve tonu 2400 liradan 4 milyar lira tutarında demir aldığı, oysa o sıralarda aynı demirin Karabük tesislerinde tonu 1700 liradan satıldığı iddia olunmuştur.

Aktekinin, yabancı ülkelere demir cevheri ihraç edip, karşılığında demir ithal ettiği; Karabükte tonunun satış bedeli 1200 lira olduğu halde, dışardan getirtilenin tonunun 2700 liraya mâlolduğu, böylece müessesenin zarara sokulduğu da iddialar arasındadır.

Bundan başka, Fikret Aktekinin bazı DP miiletvekillerine karşılıksız olarak krediler verdiği, banka kredi veremeyecek duruma geldiğinde ise, zamanın Ziraat Bankası Genel Müdürü Mithat Dülge ile anlaşarak, tanıdıklarına, Ziraat Bankasında cüz'i miktarda hesap açtırtmak suretiyle büyük krediler sağladığı söylenmektedir. Her halde Mit hat Dülge şimdi, bu eski hizmetinin faturasını sevgili arkadaşına uzatacaktır. Zira Dülgenin, AP seçimleri kazanır kazanmaz bir dostu için Ziraat Bankasından kredi istediği, fakat sert bir "Hayır"la karşılaştığı bilinmektedir.

52 yaşında olan Aktekin, uzun süre Ziraat Bankasında çalışmış,

DP devrinde önce Emlâk Kredi Bankası Genel Müdür Yardımcısı olmuş, sonra da Genel Müdürlüğe getirilmiştir. İhtilâlden sonra bir ara tekrar Emlak Kredi Bankasına getirilen Aktekin, bir süre sonra görevinden alınmış ve özel sektöre geçmiş, Yapı-Kredi Bankasına girmiştir.

Acaba, AP Hükümeti böyle bir kimseyi Ziraat Bankasının, başına getirmekle ne yapmak istemektedir? Bu sorunun cevabı, önümüzdeki günlerde, yeni Genel Müdürün icraatıyla verilmiş olacaktır.

Eğitim

Kargadan kılavuz

Şu günlerde Millî Eğitim Bakanlığında, görülmemiş -DP devri dışında- bir heyecan ve telâş hüküm sürmektedir. Memurlar, yeni bir haber olup olmadığını birbirlerine sormakta, öğrendikleri haberleri süratle diğer arkadaşlarına iletmekte, sonra da ellerini şakaklarına koyarak kara kara düşünmeğe başlamaktadırlar. Bu, elbette ki sebepsiz değildir.

Geçtiğimiz haftanın başında Pazartesi günü duyulan ilk haber şu oldu: Müsteşar Yardımcısı Mehmet Arslantürk, Yüksek Öğretim Genel Müdürü Ziya Karamuk ve İlk Öğretim Genel Müdür Yardımcısı Ali Yağcıoğlu görevlerinden alınmışlar ve öğretmenliğe nakledilmişlerdir.

Salı günü Bakanlıkta bir bomba gibi patlayan haber ise, 25 kişiden müteşekkil Talim ve Terbiye Kurulunun 21 üyesine işten el çektirtildiği oldu. Kurul üyesi Remzi Öncül, Zekâi Balaoğlu, Tahsin Gülöksüz, Orhan Çaplı, Remzi Erkoç, Adnan Saygun, Şükrü Kurgan, Ömer Bayın, Fatma Varış, Cemâl Alpman, Mithat Enç, Nazmi Vural, İsmet Konuk, Muhsin Biray, Suphi Arman, Cahit Kınay, Bahattin Örnekol, Himmet Akın, Osman Yüksel -AP'nin "Serdengeçti"si değil-, Sıtkı Ladik ve Selâhattin Tanselin görevlerine son verilmiş, kimi öğretmenliğe, kimi de müfettişliğe atanmışlardı. AP Hükümetinin, çeşitli Bakanlıklarda fütursuzca giriştiği "genel müdür ve yüksek dereceli memur azli" icraatı, Milli Eğitim Bakanlığına da sirayet etmiş bulunuyordu.

Orhan Dengiz
Gericiliğe prim

Aslında bu, önceden hazırlanan bir plânın uygulamasıdır. Plân, AP'nin sözde milliyetçi ve mukaddesatçı kanadını teşkil edeni bazı milletvekili ve senatörlerin, kendi zihniyetlerinde olan AP eğilimli bazı öğretmenlerle biraraya gelerek kurdukları bir derneğin masumane faaliyetleriyle su yüzüne çıkmıştır. Bu dernek, Milliyetçi Öğretmenler Derneğidir. Derneğin Başkanı, DP devrinde adı çeşitli meselelere karışmış, CHP'ye ve İnönüye küfrederek, -Zaten "iyi AP'li" olmanın şartı, İsmet Paşaya "eh iyi" sövmektir- DP'li kodamanların gözünde itibar kazanmış -tıpkı Himmet Ölçmen gibi- olan Selâhattin Boyacıoğludur. Boyacıoğlu, DP devrinde, bir "ders araçları ve ders kitapları mağazası ve yayınevi" kurmuş, bu arada, Türkiye Öğretmenler Bankasına bağlı Dersmal Şirketinin ortağı olmuştur. Böylece Bankanın Yönetim Kurulu üyeliğine getirilen Boyacıoğlu, krediler sağlamış ve sırtını zamanın Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleriye dayayarak, çıkardığı "Öğretmen" dergisiyle büyük, kazanç elde etmiştir.

Yeni V.C.

Boyacıoğlu bundan sonra, nedendir bilinmez, "Arıkan" soyadını aldı. 27. Mayıs Devrimiyle birlikte tatlı kazançları da sona eren Selâhattin Arıkan Boyacıoğlu, bu defa da arkadaşlarıyla birlikte, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunu -T.Ö.D.M.F.- ele geçirmeğe çalıştı, fakat beceremeyip de Kurultayda kirli çamaşırları ortaya serilince Federasyondan ihraç edildi.

Bundan sonraki çalışmalar Selâhattin Boyacıoğlu Arıkan için hayli verimli oldu. Arıkan önce, Toprak, Yeni İstiklâl, Serdengeçti, Orkun, Hilâl, Tohum, Hürsoz ve İzmir Adalet gibi aşırı sağcı ve AP borazanı dergi ve gazetelerle ilişki kurdu. Böylece, yeniden siyaset pazarına çıkan Boyacıoğlu Arıkan, bu sırada AP'nin aşırı sağcı kanadı ile temaslara başladı. Bu temaslar meyvalarını vermekte gecikmedi. Kısa bir süre sonra, İhsan Ataöv, Fethi Tevetoğlu, Necdet Sancar, Arif Nihat Asya, Mustafa Cura, Ahmet Önertürk, Hüsnü Dikeçligil, Turgut Can, Mehmet Tanrıkulu, Kadircan Kaflı, İsmet Sayın ve Emin Çakıroğlunun kurucusu bulundukları Milliyetçi Öğretmenler Derneği resmen faaliyete geçti. Amaç, Öğretmen Dernekleri Federasyonuna bağlı öğretmenleri buradan koparıp, AP'nin emrindeki bir teşekkülde toplamaktı. Bunun için sistemli bir kampanyaya girişilecek, Federasyon yöneticileri, öğretmenlere birer "öcü" gibi gösterilecek, yöneticilerin komünist oldukları çeşitti yollarla yayılacak ve bu konu, AP yayın organlarınca ustalıkla işlenecekti. Ondan sonra plânın ikinci kısmının uygulamasına geçilecek, Bakanlığın kilit noktalarına aşkı sağcıların -ki bunlar DP'li ve AP'li kimselerdir- getirilmesi sağlanacaktı. Taktik basitti: Bakanlığın önemli kademelerinde görev alan itibarlı kimseleri dinsizlikle suçlamak!.. Bunda AP borazanı gazetelerin yardımı sağlanacak, açılacak kampanya ile halka, Bakanlığı komünistlerin işgal ettiği inancı verilmeye çalışılacaktı.

Plân hazırlandıktan sonra, derneğin üye sayısının arttırılması için faaliyete geçildi. Bütün baskı ve tehditlere rağmen, üye sayısı artmıyor, öğretmenler, "Federasyonun üyesi olan öğretmenler milliyetsizler mi ki, böyle bir teşekkül kurdunuz!" diyerek üyeliği kabul etmiyorlardı. Ankarada üye sayısını pek kabartamıyacaklarını anla-

Faşist

Toplumlarda eylem ve fikir adamına yönelmiş her davranış, siyasal iktidarlardan gelen her tedhiş, hiç şüphesiz ki, o toplumlarda onulmaz, derin yaralar açmıştır. Hele binlerce meselesi bulunan, ekonomik ve sosyal sıkıntıların bunalımı içersinde çırpınan toplumlarda bu yaralar daha da derin olmuştur.

Türkiyemizde görünüş odur ki, gerek iktidar partisinde ve gerekse bu partinin fikriyatını yapan çevrelerde olumlu hiçbir gelişme, Anayasa İlkelerini anlamaya dayanan hiçbir uyanma yoktur. Bugün aydınları, okumuşları, düşünen kafaları suçlamak, onları düşünmekten, söylemekten alıkoymak, pıstırmak, Kıratın başlıca kaygısı gibi görünmektedir.

Şu var ki, geri kalmış ülkelerde, hattâ bir seviyede Batı ülkelerinde bile akıl yolundan kayan, meselelere fikir yoluyla değil de el yordamıyla giden, iktidarlarının devamlılığı için polis metodlarından medet uman siyasî partiler bulunmuştur. Ama bunların hiç biri, kirpik uçlarında yalazlana yalazlana biriken kinlerin patlamasını önliyememiştir.

27 Mayıs devrimine bağlı, anayasacı. Atatürkçü lâik ve cumhuriyetçi Öğretmenler bugün çeşitli düzenlerle damgalanıp, bakanlık emrine alınmakta veya nakledilmektedirler. A.P. başkanlıkları milli eğitim müdürlükleri teklif etmekte, partizan etkilerle başarılı müdürler görevlerinden alınmakta, partizanlara görevler dağıtılmaktadır.

Gerçekte Kıratın iktidarı, konuşmayan, düşünmeyen, yurt meselelerine eğilmeyen robot öğretmenler istemektedir. Bunun içindir ki, toprak reformundan, petrolden, Anayasadan söz eden, yazan öğretmen kovuşturmaya uğramakta, tedirgin edilmekte, çoluk çocuğunun nafakası kesilmektedir. İktidar sözcülüğü yapan bazı gazeteler hergün, bilim yuvaları okullara saldırmaktadırlar. Bu gazeteler tarafından Çorluda, Velimeşe köyü öğretmenleri bu oyunlarla suçlandırılmak istenilmiştir. Suç işleyen, dini politikaya ka--ıştıran bir vaizin tevkif edilmesi din düşmanlığı gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Öğretmenleri, aydınları, savcıları suçlamak isteyen bu kara düşünce, Akşam. Cumhuriyet, Milliyet gibi gazeteleri okuyorlar diye, Elâzığ Lisesi yönetici ve öğretmenlerine kara çalmıştır. Ayni zihniyet, Malatyada, Gaziantepte öğretmenleri dinsizlikle suçlamaya kalkışmıştır.

Erzurumda da, Tarsusta da aynı yol denenmiştir. Öğretmenler hakkında iftiralarla tahkikatlar açtırtılmıştır. Bugün bütün gerici çevreler, Kırata arkalarını dayıyarak, bir Derviş Vahdeti ağzıyla, eğitim kurumlarını, öğretmenleri suçlama yarışına girmişlerdir. Öğretmeni halkla karşıkarşıya getirmek gibi tehlikeli bir oyunun içindedirler. Öğretmeni halka dinsiz ve komünist olarak gösterme gibi, yurtseverlikle bağdaşmıyan bir yoldadırlar. Oysa öğretmen halk çocuğudur, halkın içindedir, halkın yanındadır. Bunu bildikleri için, öğretmeni halktan koparma denemeleri yapmakta, tahriklerde bulunmaktadırlar. Bir yandan, "Milli Eğitimdeki solcular temizlenecek" gürültüsüyle Milli Eğitimde gerçekten aşırı solcular varmış havası yaratılarak, perde arkasında anayasacı öğretmenler tasfiye edilmekte, öbür yandan, mukaddesat ve milliyet sömürücülüğü yapan partizan kişiler, hilâfet özlemcileri, Eğitim Bakanlığının çeşitli kademelerine yerleştirilmektedirler.

Tarsus Lisesinde Okul-Aile birliği toplantısı fatiha ile açılmış, halk, öğretmenlere karşı tahrik edilmek istenilmiştir. Lise Müdürü Karagülle başka yere, öğretmenliğe nakledilmiştir. Bugün İzmirde, Öğretmenler arasında bir panik havası mevcuttur. Yurtsever, çalışkan, binlerce köy okulu yapmış Eğitim Müdürü Atmaca görevinden alınmış, yerine Kıratın adayı, partizan, nurculuk olaylarına adı karışmış Reşat Mızrak getirilmiştir. Yazar - öğretmen Çetin Yılmaz, İnönüye büyük insan dediği için Kıratın hışmına uğramış, hakkında kovuşturma açılmış, Ortaokul Müdürlüğünden alınarak, Doğuya sürülmüştür.

Bir habere göre, Milli Eğitim Bakanlığında, "Bakanlığa milliyetçi bir karakter verebilmek için", Ta-

yan derneğin değnekcibaşıları, bu defa, diğer itlerde de faaliyete geçilmesini kararlaştırdılar ve yapılan temaslar sonunda İstanbul, İzmir, Samsun, Konya ve Sakaryada da üye sayıları 20 - 25'i geçmeyen şubeler kurulmağa başlandı. İşin ilgi çekici tarafı, üye bulamayan bu şubelerin pahalı lokaller kiralamaları ve lokalleri lüks eşyalarla döşemeleriydi. Acaba, üye bulamayan bu dernekler, paraları nereden buluyorlardı?

Mollalar işbaşına!

Çok geçmedi, işin içyüzü bazı olaylarla anlaşıldı. Derneğin kurucuları ve mensupları, illerin zengin fabrikatör ve iş adamlarını ziyaret ederek, çalışmaları hakkında bilgi veriyorlar ve şöyle diyorlardı:

"— Biz bu milletin dinini, mukaddesatını koruyoruz. Sizin malınızı, mülkünüzü teminat altında tutuyoruz. Biz olmasak, komünistler sizi perişan ederler."

Bu sözleri işiten iş adamları, dernek üyelerinin mukaddes cihadlarını karşılıksız bırakmıyor, münasip bir yardımda bulunuyorlardı.

Başka bir gelir kaynağı da, il genel meclisleriydi. AP'nin çoğunlukta bulunduğu il genel meclislerinden, bu dernekler için yardım faslı ayrılıyordu. Meselâ, geçen yıl Milliyetçi Öğretmenler Derneğine İzmirde 60 bin, Konyada 30 bin, Sakaryada 5 bin liralık ödenek ayrılmıştır.

Dernek sık sık bildiri yayınlıyor, Federasyonu tahrip etme amacı güden bu bildirileri köy muhtarlarına varıncaya kadar postalıyordu. Bu bildirilerde, derneğin, kendini Birlik ve Federasyon olarak göstermesi savcılığı harekete geçirdi. Savcılık, Cemiyetler Kanununa aykırı olan bu davranış hakkında takibata geçti.

Yaklaşan seçimler, derneğin, faaliyet alanını genişletmesine yardım etti. Dernek kurucuları ve mensupları, yayınladıkları bildirilerle CHP'yi suçluyor ve AP'ye oy verilmesini istiyorlardı. Seçim sonuçları alındığında dernek mensuplarının sevinci gerçekten görülmeğe değerdi. AP artık iktidara gelmişti. Federasyon üyelerinin derneğe iltihakı sağlanamasa bile, Bakanlığın kilit noktalan ele geçirilebilirdi. Nasıl olsa, Bakan Orhan Dengiz avuçlarının içindeydi. Zira, oynanan oyunda Dengiz sahnenin önünde, Milliyetçiler Derneğinin eski mensuplarından, IV. Koalisyon Hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan onun hemen arkasında, Dernek Başkanı Selâhattih Arıkan Boyacıoğlu ise onun gerisinde bulunuyordu.

Eğilimler

İlim ve Terbiye Dairesinin dışında, sadece ıslâhat teklifi yapacak nitelikte bir İnceleme Kurulu ihdas edilmiştir. Bakanlık içinde kendi anladıkları şekilde milliyetçi niteliği taşımıyan müdürler, şube müdürleri, müfettiş ve öğretmenler ya görevlerinden alınacaklar, ya da başka yerlere atanacaklardır. Bakanın, kendi grupundaki kafatasçı; mukaddesatçı, şeriatçi bir kısım milletvekiline verdiği söz budur. 27 Mayıs Ortaokulu Müdürü Vasfi Anıl bunun için görevinden alınmış, öğretmenliğe gönderilmiştir. Ticaretle uğraşan, mukaddesat sömürücülüğü yapan, kurduğu dernek için, "hangi üst okulu bitirirse bitirsin, bu derneğe köy enstitüsü mezunları üye olamaz" diyen tüccar Cevat Korkut, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne bunun için getirilmiştir.

Dahası var: Devrimci, Atatürkçü ilköğretim müfettişi Ahmet Nuri Macit, dernekti ve sendikacı olduğu İçin ilkokul öğretmenliğine indirilmiş ve Samsundan Malatyaya sürülmüştür. İnançlı köy çocuğu, gerçek milliyetçi Hidayet Taştekin, bakanlık emrine alınmıştır. Köylünün perişan ve sömürülmüş olduğunu söylediği için iftiralarla mahkemelere sürüklenen ve fakat aklanan, ama ne yazık ki nakledilen, bunun üzerine dayanamayıp istifa eden Sait Çiltaş da bunlardan biridir. Petrolden, toprak reformundan, Anayasadan söz ettikleri için sürülen Sırrı Çelikler, Ali Çiçekliler, Eroller, Faruk Sükanlar, gerekçesiz öğretmenlikten uzaklaştırılan Nâzım Bayatalar, bir tedhişin, bir faşist eğilimin kurbanlarıdırlar.

Halkın yararına çalışan, yüzlerce eser veren Halis Kurtçalar neden görevden alındılar?

Bugün Türkiyede vergi kaçırarak yılda milyonlar kazanan kişinin itibarı yanında, Anayasa reformlarını savunan öğretmenin kaderi sürgün olmaktır, açığa alınmaktır.

Bugün Türkiyede Milli Eğitim Bakanlığı, milliyetçilik perdesi arkasında din sömürücülüğü yapan, hukuk devleti İlkelerine cephe alan partizanların sultasına girmiştir.

Hayrettin UYSAL
Sakarya Milletvekili

Bugün Türkiyede Milli Eğitim Bakanlığı, bir kast teşkilâtı olan ve başında öğretmenlikle ilgisi bulunmıyan biri oturan bir dernek tarafından yönetilmektedir. Öyle ki, Almanyaya gönderilecek öğretmenleri bile bu kast teşkilâtının başının vize ettiği söylenmektedir. Bakanlığın üst kademelerine bu derneğin kurucularının atanması, bu kanıyı inkâr götürmez bir şekilde doğrulamaktadır.

Diğer yandan, Türk Milli Eğitim Amaçlarıyla çelişmeye saplanmış olan Milli Eğitim Bakanı Dengiz, Millet Meclisinde yaptığı bir konuşmada, öğretmenin Anayasadan söz edemiyeceğini söylemiştir. Oysa müfredat programları bu görevi öğretmene açık ve seçik olarak yüklemiş bulunuyor. Gerçekte, öğretmenin yetiştireceği yurttaşın nasıl olması gerektiği, programlarda tesbit edilmiştir. Bu programlara göre, öğretmen Anayasadan da, toprak reformundan da, yerüstü ve yeraltı bütün servetlerimizden de söz edecektir. Gerçekte öğretmen, bugün bu görevini bilinçle yapmaktadır.

Bakınız, müfredat programı ne diyor:

"Türkiye Cumhuriyetinin, insan haklarına dayanan, milli, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu; Türkiye Devletinin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün halinde bulunduğunu bilir ve türk milletinin bir ferdi olmanın şerefini duyar ve sorumluluğunu kavrar."

"Toplum olaylarıyla ilgilenir ve toplum çıkarlarını kişisel çıkarların üstünde tutar."

"Yurdun doğal ve toplumsal her türlü zenginlik kaynaklarının korunmasının gerektiğine inanır."

İşte öğretmenin görevi, bu ilkelerin anlamına uygun yurttaşlar yetiştirmektir. Oysa, halkını seven, görevini bu ilkelere uygun yapmaya çalışan öğretmen bugün, bir faşist eğilimin tedhişi, baskısı altında tutulmak istenmektedir.

Artık tasfiye hareketinin başlaması gerekirdi.

Tasfiyeye Önce, başarılı, dürüst milli eğitim müdürleriyle başlandı. İzmir, İstanbul, Konya ve Sivas Milli Eğitim Müdürleri sebepsiz olarak görevlerinden alındılar, yerlerine de derneğin kurucuları ve mensubu öğretmenler tayin edildiler.

Geçtiğimiz hafta içinde Bakanlığın çeşitli kademelerinde yapılan nakil ve tayinler, Milliyetçi Öğretmenler Derneğinin bu işteki rolünü ortaya koyacak önemdedir. Meselâ, bu seçimlerde AP'nin İçel aday adayı olan Emin Çakıroğlu, derneğin kurucu üyelerinden olmasının mükâfatım, Ziya Karamuktan boşalan Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü makamına getirilmekle görmüştür. Derneğin kurucu üyelerinden AP milletvekili aday adayı Osman Tunç ile Ömer Tanrıkulu ise, Yayın Müdürlüğünün şube müdürlüklerine tayin edilmişlerdir. Toprak ve Orkun dergilerinin kalemşörlerinden Nurettin Uytun da, hizmetinin mükâfatım Yayın Müdür Yardımcılığına getirilmekle görmüştür. Talim ve Terbiye Kurulu üyeliklerinden ikisine, Kâmil Su ile eski DP Bakanlarından Abdullah Akerin karısı Mükerrem Aker atanmışlardır.

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Halis Kurtça da Milliyetçi öğretmenler Derneğinin gayretleriyle görevinden alınanlar arasındadır.

Başarılı bir eğitimci

1960 Kasımında MBK Hükümetince İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü görevine getirilen Halis Kurtça, İstanbulun eğitim programına dört elle sarıldı. İşe başladığı sıralarda İstanbulun birçok bölgesinde, ilkokullarda üçlü ve dörtlü öğretim uygulanmaktaydı. Orta öğretimde de durum bundan farklı değildi. Meselâ Pertevniyal Lisesinin bodrum katında, ufacık bir odada, uygun olmayan şartlar içinde 130 kişi ders görmekteydi. Kurtça ilk olarak, hiç olmazsa İlk Öğretimden dörtlü öğretimi kaldırmak için teşebbüse geçti. O sırada İhtilâlin İstanbul Valisi bulunan Refik Tulga da bu genç ve işini bilen eğitimciye yardımcı oluyordu. Nitekim MBK Hükümetinin, yetkilerini Kurucu Meclise devretmeden önce çıkardığı 222 sayılı İlk Öğretim Kanunu da Kurtçanın tasarladığı programın uygulanmasını kolaylaştırdı. Bu kanuna göre, her yıl, Devlet bütçesinin yüzde 3'ü, Özel İdare bütçesinin yüzde 20'si, Belediye bütçeşinin yüzde 5'i ilkokul yaptırılması için tahsis ediliyordu. Ayrıca bu kanun, Hazineye, belediyelere ve özel

idarelere ait arsaların okullar için, ücretsiz olarak tahsisini âmirdi.

Bu kanun çıkarıldıktan sonra İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğünden de on yıllık bir plân yapılması istendi. Bu plân dörtlü, üçlü ve hattâ ikili, öğretimin kaldırılmasını ve dershanelerdeki öğrenci sayısının da 40'a indirilmesini öngörüyordu.

İstenilen bu plân için hiçbir doküman bulunamayınca, Halis Kurtça, yirmi gün gibi kısa bir süre içinde İstanbulun ilk öğretim plânını bizzat hazırlamak zorunda kaldı. Bu plâna göre, İstanbulun her yıl artan öğrenci sayısı da gözönüne alınarak, on yıl sonra hedefe varabilmek için, yılda 400 derslik inşa edilmesi gerekiyordu.

Plân hazırlandıktan ve kanunun uygulamasına geçildikten sonra Halis Kurtça derhal kolları sıvadı. İlk işi, kanunen tahsis edilen paraları toplamak oldu. Milli Eğitim Müdürlüğünün isteğini sadece, iflâs halinde bulunan İstanbul Belediyesi yerine getiremedi. Buna karşılık, Özel İdarelerin yüzde 20'si yüzde 33'e çıkarılarak, bu açığın kısmen telâfisi yoluna gidildi.

Milli Eğitim Müdürlüğünün bu çalışmasında önce Refik Tulga, sonra da Niyazi Akı büyük yardımlarda bulundular. Bu çalışmalar neticesinde, plânın öngördüğü, yılda 400 derslik tam olarak gerçekleştirilemedi ama, beş yılda 162 ilkokul, 1357 dershane ve bilhassa köylerde 170 lojman inşa edildi. Orta öğretimde ise. 1964'de 9, 1965'de 12 ortaokul yapıldı. 1966 için de 15 ortaokulun ihale işleri tamamlandı. Plânda, 1967 yılına 25 ortaokul ayrılmıştı.

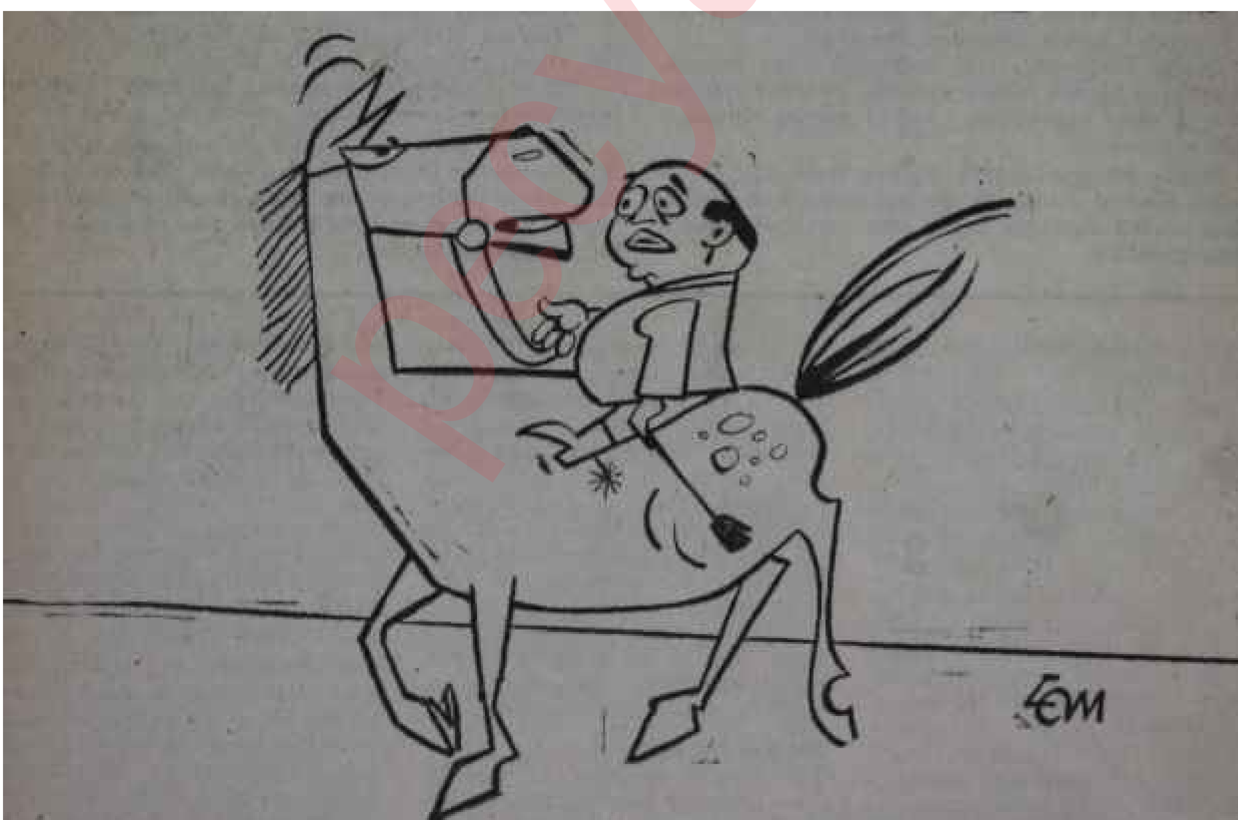
Bu çalışmalar sonunda İstanbulda dörtlü ve üçlü öğretim tamamen kaldırılmış oldu.

Akıl satan zenginler

Halis Kurtça, Devlet bütçesinden bu okulları yaparken, bir yandan da İstanbulun zenginleriyle temasa geçerek, bağış yoluyla yeni okullar kazanmak istedi. Varlıklılarla devamlı toplantılar yapıldı, İstanbulun eğitim problemleri bunlara anlatıldı. Sonunda, bir dernek kurulması kararlaştırıldı. Fakat iş bu kararı uygulamaya gelince, hiç bir olumlu sonuç alınamadı. Sadece, toplantılara katılan zenginlerden biri, Halis Kurtçaya "Bizde anonim bir şey yapılmaz. Sen, okul yaptırabilecek zenginlerle teker teker temasa geç" dedi. Gerçekten de bu tavsiye iyi sonuç verdi ve Halis Kurtça, İstanbulda ilk defa bağış okullar yaptırdı.

Bu okulların sayısı bugün 8'i bulmuştur. Okul yapımı için arsa ve binalarını Milli Eğitim Müdürlüğü emrine veren hamiyetli vatandaşların sayısı ise 25'tir.

Halis Kurtçanın çalışmaları Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerine kadar aksamadan devam etti. Ancak, seçimler yapıldıktan ve çeşitli partilerden üyeler Belediye ve İl Genel Meclisine girdikten sonradır ki Milli Eğitim Müdürlüğünün çalışmalarına da müdahaleler başladı. Bilhassa AP'liler, canlarının is-

KIRAT — ÖNCEDEN DE BU YOLLARDAN GEÇMİŞTİM AMA JOKEYİM SENİN KADAR ACELECİ DEĞİLDİ!...

tediği yerde okul yaptırtmak istiyorlardı. Hattâ, okul için, Kurtçaya arsa satmağa çalışıyorlardı. Bütün bu teşebbüsler Kurtcanın sert tepkisiyle karşılaştı. Zira, hazırlanan plâna göre, önce, en okulsuz bölgeler ele alınmıştı ve bunların yarım bırakılmasına imkân yoktu.

AP'liler, başarılı Müdür Kurtçaya cephe almağa başladılar. Bu arada, tanınmış bir profesör de Kuruçeşmedeki kendi arsasını Milli Eğitim Müdürlüğüne satmak için uğraşıyordu. Oysa ki Milli Eğitim Müdürlüğü, profesörün arsasının biraz ilerisinde, Belediyeye ait bir arsayı, 222 sayılı kanuna göre, bedava almak durumundaydı. Öte yandan, iflâs halindeki Belediye de, kendine ait arsaları Milli Eğitim Müdürlüğüne vermemek için inanılmaz bir gayret gösteriyordu. Halis Kurtça ise bir. hafiye gibi Belediye arsalarını meydana çıkarıyor, Belediyeyi bu arsaları vermeye mecbur ediyordu.

Bütün bunlar. Halis Kurtçanın suç dosyasını kabartıyordu!..

Dikenli yolda yürüyenler

Kurtçanın üzerinde durduğu bir diğer önemli mesele de, azınlıklar meselesiydi. İstanbuldaki rum okullarını sıkı bir denetim altında bulunduran Kurtça, Batı Trakyada yunanlıların türk okullarında uyguladıkları metodu izliyor ve ayni metodu rum okullarına uyguluyordu. Bu sonuncu yaptığı, suçlarının en büyüğünü teşkil etti!

Kurtça bununla da kalmadı. Heybeliada Ruhban Mektebinin yanındaki Orman Genel Müdürlüğüne ait bir sahaya da ilkokul yapmak istedi. Bütün rum azınlık, bu teşebbüsün karşısına dikildi. Temsilcileri de, Belediye Meclisindeki meşhur AP'li Adalı kardeşlerdi! Büyükadada, her an yanma tehlikesiyle karşı-karşıya bulunan Rum Yetimhanesinin kapatılması UNESCO'ya kadar aksettirildi. Ancak, gelen Hollandalı uzman, Rum Yetimhanesinin kapatılmasında türk idarecilerini haklı buldu.

Bir de, DP milletvekillerinden Haçapulosun, eski görevi olan Zapyon Lisesi Müdürlüğüne iadesi meselesi vardı. Milli Eğitim Müdürlüğü böyle bir tâyine karşıydı. Haçapulos ise mutlaka Zapyon Lisesinin başına geçmek istiyordu. Patrik Athenagoras, zamanın Valisi Tulgaya başvurdu, ondan bir netice alamayınca da meseleyi. Başbakan İsmet İnönüye kadar duyurdu. Bu haksız istek, tabiatiyle, yerine getirilmedi.

Halis Kurtça, gerek MBK Hükümeti, gerekse koalisyon Hükümetleri sırasında Milli Eğitim Bakanlığı yapanlardan sayısız takdirname aldığı halde, IV. Koalisyon Hükümetinin AP'li Milli Eğitim Bakanı -ve Milliyetçiler Derneğinin eski üyesi- Cihat Bilgehan tarafından teftişe tâbi tutuldu. Gelen müfettişler, teftiş sonunda, Halis Kurtçayı suçlamak değil takdir etmek gerektiğini belirterek ayrıldılar.

Başarılı Halis Kurtça, Demirci Hükümetinin AP'li Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz zamanında âni bir emirle İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü görevinden alındı ve hakkı olan Eğitim Enstitüsü Pedagoji öğretmenliği de kendisine çok görülerek, Kadıköyde bir kız enstitüsüne sosyal bilimler öğretmeni olarak verildi.

Ancak bu, Kurtçanın uğradığı ilk haksızlık değildir. Daha önce de, 1957'de, İzmit Milli Eğitim Müdürü iken, Vali Ekmel Çetinelin tahkikat yapmadan bir öğretmeni nakletmek isteğini reddettiği için, işinden alınmış ve pasif bir göreve getirilmiştir. Kurtça bu pasif görevden yaratıcı bir iş çıkarmış, geri zekalı çocukları ele alarak, bir merkez kurmuştur.

Halis Kurtçanın yerine getirilen yeni müdür, geçenlerde birgün makamında, yanındaki yardımcılarına:

"— Feriköydeki bu okul isteği programda yok, fakat yapmak lâzım. Buna taviz falan diyecekler ama, ne yapalım, isteklere de cevap vermek zorundayız" diyordu.

Oysa ki, altı yıldanberi İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü görevini yapmakta olan Halis Kurtça, bu tip isteklerin hepsini, programa uymadığı için reddetmiş ve onun bu tutumu AP'lilerin gazabını çekmiştir.

Bakanlık bünyesinde yapılan bu nakil ve tayinler henüz bir başlangıçtır. Zira, Milliyetçi Öğretmenler Derneğinin kurucu üyesi olan çok sayıda kimse sırada beklemektedir. Sızan haberlere göre, önümüzdeki günlerde 40'a yakın milli eğitim müdürü görevlerinden alınacaklardır.

Plânlama

Pilâva doğru

Haftanın başında Pazartesi akşamı, telefondaki ses, Başbakanlık Müsteşarı Munis Faik Ozansoya şöyle dedi:

"— Mukavelem Başbakanlıkta olacak. Lûtfen, muameleye koymayınız. Artık çalışamayacağım."

Bunu diyen, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Memduh Aytürdü. Ozansoyda hiçbir hayret belirtisi görülmedi. Olay, zaten bekleniyordu. Zira, 26 Ağustos 1964 yılında Müsteşarlığa getirilen Aytürün son mukavelesi 28 Şubat 1966 akşamı sona erecekti. Mukavelenin yenilenmesi için o güne kadar kendisine herhangi bir teklifte bulunulmamıştı. Bunun anlamı açıktı: Aytüre, görevinden ayrılmak düşüyordu.

Aytür, Ozansoyla görüştükten sonra Başbakanlık Özel Kalem Müdürünü aradı ve Başbakan Demirele veda etmek istediğini bildirdi. Fakat, randevu talebine bir cevap verilmedi. Anlaşılıyordu ki Demirel, Aytürle görüşmek lüzumunu bile hissetmemişti.

Aslında mukavelenin sona ermesinden Aytür de, Hükümet de memnundu. Aytür, iktidara gelir gelmez ilk işi İstanbula asma köprü yapmağa kalkışmak olan bir hükümetle gönül huzuru içinde çalışmaya imkân olmadığını, geçen dört aylık zamanda gayet iyi anlamıştı. Ekonomi bilgisi, 27 Mayıs İhtilâlinden sonra bir süre çalıştığı Devlet Plânlama Teşkilâtında edindiklerinden ibaret olan Başbakanın her isteğini yerine getirmenin imkânsız olduğunu biliyordu. Hükümetin isteklerine karşı çıkan bir müsteşarın mukavelesini uzatmak elbette ki bahis konusu olamazdı.

Şimdi, merak edilen husus, Aytürün yerine kimin getirileceğidir. Bunun DP'li bir AP'li olacağından kimse şüphe etmemektedir. Hattâ bu devlet kuşunun, aftan sonra Samet Ağaoğlunun başına konmasının muhtemel olduğu da günün esprisi halinde dillerde dolaşmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İhtilâller

Huzursuz dünya

Geride bıraktığımız hafta içinde, huzursuz dünyamızda, çağdaş uygarlık seviyesine erişmek uğruna demokrasi kurallarına sırt çevirmiş genç ülkelerin çilesi, öteki bütün milletlerarası sorunların önüne geçiverdi. Ekonomik sıkıntılar ve siyasal güçlükler içinde olan iki ülkede yeni ihtilâller patlak verdi. Bir başkasında, seçimle işbaşına gelmiş olan bir başbakan anayasayı yürürlükten kaldırarak, bütün yasama ve yürütme yetkilerini kendi elinde topladığım ilân etti/Dördüncüsünde ordunun kaçınılmaz müdahalesine doğru gideceğe benzeyen yeni karışıklıklar çıktı.

Suriyede çıkan ihtilâl, doğrusunu söylemek gerekirse, çok kimseyi şaşırtmadı. Çünkü, güneydeki komşumuz, askerî ayaklanmalar ve her türlü darbeler bakımından, artık Güney Amerika ülkelerini bile geride bırakmış bulunuyor. 1949 yılından buyana Şamda el değiştiren yönetimlerin sayısı çoktan unutulmuştur. (Bak: "Huzursuz Ülke")

Bilindiği gibi Baas, 1941 yılında Suriyeli solcular tarafından kurulmuş bir sosyalist partidir. Zaman zaman Suriye politika hayatında ağır basmakla beraber, Mart 1963 darbesine kadar iktidarı ele geçire bilmiş değildir. Bazan yeraltında, bazan da muhalefette geçirdiği uzun yıllar boyunca, her siyasal kuruluş gibi, çeşitli iç bölünmelere uğramıştır. Bu bölünmeler, özellikle, Suriyede kurulacak ekonomik düzen ve Mısır karşısında izlenecek politika konularında olmuştur. Suriyenin 1961 Eylülünde Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrılmasında büyük bir rol oynayan ve Ekrem Huraninin başkanlığındaki bir grup, Mısırla yeniden birleşilmesine karşıdır. Mısıra karşı daha geçindi bir politika izlenmesini isteyenler, 1962 Mayısında, bu grupu partiden ihraç ettirmeyi başarmışlardır. Ancak, 1963 yazında da sıra Nâsırcılara gelmiş ve Mişel Eflâk ile Salâhattin Bitar liderliğindeki orta yolcular, General Hafızın desteğiyle, Mısır taraftarlarını partiden ihraç ettirmeyi becermişlerdir.

Orta yolcular, bir yandan Huranı ve arkadaşlarını, öteyandan da Nasır taraftarlarını bertaraf ettikten sonra, ordu içindeki aşırı unsurlardan kurtulmayı denemişlerdir. Geçen yılın son ayında parti içinde patlak veren buhran, bu yüzdendir. Ordu içinde en fazla solda bilinen subay, Hafız ve arkadaşlarını "emperyalistler"le işbirliği yapıp, "burjuva" çevrelere taviz vermekle suçlayan General Cedid idi. General Cedidi, bu iddialarında. 1965 sonbaharında başbakanlığı ele geçiren **Dr. Yusuf** Zeyyan **da** desteklemiştir. **Fakat** Hafız liderliğindeki **orta yolcular, geçen Aralık a**yında, kansız bir darbe ile **hem** Cedidi, hem de Zeyyanı **saf** dışı etmişlerdir.

Geçen hafta Suriyede olup bitenler, General Cedid ile Dr. Zeyyanın **orta** yolcu baasçılardan **aldıkları**

Huzursuz Ülke

Suriye, ihtilâller bakımından, artık Güney Amerika ülkelerini bile geride bırakmış bulunuyor. 1949 yılından buyana Şamda el değiştiren yönetimlerin sayısı çoktan unutuldu. Aşağıda, son onyedi yıl içinde Suriyede görülen askeri ayaklanmaların en önemlilerini sunuyoruz:

1 — 30 Mart 1949'da Albay Hüsnü Zaitti, devlet başkanı Şükrü Kuvvetliyi işbaşından uzaklaştırdı, daha sonra da partileri kapatarak yasama ve yürütme görevlerini kendi elinde topladı.

2 — 14 Ağustos 1949'da Albay Sami Hınnavi Hüsnü Zaimi devirip öldürdü, sivil bir hükümet kurdu, yeni seçimler yaptırdı, kendisi de genel kurmay başkanı oldu.

3 — 18 Aralık 1949da, Albay Edip Çiçekli emrindeki birliklerle Şamdaki önemli yerleri tutarak, Hınnaviyi genel kurmay başkanlığından uzaklaştırdı -Hınnavi, 1950 Ekiminde Beyrutta öldürülecektir-.

4 — 28 Ekim 1951'de, gene Albay Edip Çiçekli, orduyu politika dışına çıkarmak isteyen Maruf Davalibi hükümetini devirerek, Suriyede yeniden askeri bir yönetim kurdu ve 1953 Temmuzunda da kendisini devlet başkanı seçtirdi.

5 — 25 Şubat 1954'te Halep garnizonu ayaklanarak Çiçekliyi istifaya mecbur etti ve Suriyede bir kere daha parlamenter rejime dönüldü. Bu rejim, Suriye ile Mısırın 1958 Şubatında Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında birleşmesine kadar devam edecektir.

6 — 28 Eylül 1961'de, General Zahrettin komutasındaki Suriye birlikleri ayaklanarak Mısır - Suriye birliğinin sona erdiğini ilân ettiler:

7 — 28 Mart 1962'de, 1961 darbesine katılan bazı subayların öncülüğüyle, hükümet düşürüldü ve Kurucu Meclis dağıtıldı. Askerler, başbakanlığa Mamun el-Kuzbariyi getirerek, kendisini, yapılacak seçimlere kadar devlet islerini yönetmekle görevlendirdiler.

8 — İki hükümet buhranıyla geçen bir yıldan sonra, 8 Mart 1963'de, çoğunluğu baasçı olan bir subay grupu tarafından yapılan yeni bir darbe sonunda, Baas partisi liderlerinden Salâhaddin Bitarın başkanlığında solcu bir hükümet kuruldu.

9 — 18 Temmuz 1963'de, Nasır taraftarı bazı subayların kışkırttığı Mısırla birlik taraftarları Şamda ayaklandılar, fakat ayaklanma baasçı birlikler tarafından kanlı bir biçimde bastırıldı. Bu olay üzerine General Attasi hem Millî İhtilâl Konseyi başkanlığından, hem de ordu başkumandanlığından ayrıldı, onun yerine General Hafız geçti. Hafız, 11 Kasım 1963'de bu görevlerine ek olarak başbakanlığı da kendi üzerine alacaktır.

Bunlara ek olarak, 1964 Nisanının ikinci yarısında Hamada Baas rejimine karşı silâhlı bir sivil ayaklanma olmuş, Şamda tüccarlar grev yapmış, 1965 Aralığında da Baas Partisi içinde büyük bir iç buhran patlak vermiştir. Geçen hafta Suriyede yapılan darbe, kaynağını, bu iç buhran sırasında ortaya çıkan ayrılıklardan almaktadır.

Huzursuz Kıta

Afrika, Ganada geçen hafta yapılan da sayılınca, son iki yıl içinde sekiz, son eltı ay içinde de altı askerî darbeye tanıklık etmiştir:

1 — 1964 Şubatında, eski bir fransız sömürgesi olan Gabon'da, bir genç subaylar grupu, devlet başkanı Leon Mba'yı devirmek istemiş, fakat darbenin üzerinden birkaç gün geçmeden De Gaulle, Gabon'a fransız paraşütçülerini göndererek Mba'yı yeniden işbaşına geçirmiştir.

2 — 19 Haziran 1965'te, Albay Bumedyen, Cezayir devlet başkanı Bin Bellayı devirerek yönetimi ele almıştır.

3 — 25 Kasım 1965'te, Leopoldville Kongosunda, General Mobutu başkan Kasavubuyu görevinden indirerek, beş yıllık bir süre için bütün yetkileri kendinde toplamıştır.

4 — 22 Aralık 1965te, eski fransız sömürgesi Dahomey'de, ordu kumandanı general Soglo, devlet başkanı Apithy ile başbakan Ahomadegbeyi işbaşından uzaklaştırarak, iktidara geçmiştir.

5 — 1 Ocak 1966'da, eski fransız sömürgesi Orta Afrika Cumhuriyetinde Albay Bokassa devlet başkanı Dacko'yu devirerek onun yerine geçmiştir.

6 — 4 Ocak 1966'da, gene eski bir fransız sömürgesi olan Yukarı Voltada Albay Sangule Lamizana, devlet başkanı Maurice Yameogo'yu işbaşından indirerek, kendisini yeni devlet başkanı ilân etti.

7 — 15 Ocak 1966'da, bu sefer eski bir ingiliz sömürgesi olan Nijeryada bir askeri ayaklanma oldu, başbakan Ebubekir Tawafa Balewa ve eyalet başbakanları, öldürüldüler. Olaylar sonunda, Nijerya ordusu genel kurmay başkanı general Aguiyi İronsi'nin liderliğinde bir askeri hükümet kurularak yönetimi ele aldı.

8 — 24 Şubat 1966'da, başkan Kwame Nkrumah Pekine gitmek üzere yoldayken, Ganada ordu ve polis ayaklandı ve Nkrumah bütün görevlerinden azledildi.

Bunlara ek olarak, 1965 Ekiminde Burundide kanlı bir ayaklanma oldu. 1964 Ocağında Zanzibarda, 1964 Ekiminde de Sudanda sivil hükümet darbeleri yapıldı. Ocak darbesi sonunda Zanzibar Tanganika ile birleşti, Ekim darbesi sonunda da Sudanda Mareşal Abud yönetimi devrildi.

İntikamdır. Şimdi Dr. Zeyyan yeniden başbakanlığa getirilmiş, Dr. Nurettin Attasi de devlet başkanı olmuştur. Hafız ve arkadaşları, memleketi Batıya satmakla ve gerici burjuvalarla işbirliği yapmakla suçlandırılmaktadırlar.

Devrilen putlar

Suriyedeki ihtilâlin pek az kimseyi şaşırtmasına karşılık, Ganada olup bitenler hemen herkesin parmağını ağzında bırakmıştır. Gerçi Başkan Nkrumahın yönetimi hergün biraz daha az memnunluk verici, buna karşılık hergün biraz daha çok hoşnutsuzluk yaratıcı oluyor, ekonomik durum Ganada hergün biraz daha kötüye gidiyor ve muhalefet hergün biraz daha sert yollardan önlenmek isteniyordu ama, daha bütün siyah Afrika ülkeleri sömürge iken ülkesini ilk bağımsızlığa kavuşturan -Gana bağımsızlığını 1957 yılında kazanmıştır- lider Nkrumahın öyle, bir gecede işbaşından uzaklaştırılabileceğini kimse aklına getirmiyordu. Oysa Nkrumah, Vietnam konusunda barış imkânları aramak üzere çıktığı Uzak Doğu gezisini bitiremeden, Pekinde, o kadar güvendiği ordusu ve polisi tarafından koltuğundan atılıverdiğini öğrenmiştir.

Batılı basında bu konuda çıkan yazılarda bir memnunluk duygusu bulmamak mümkün değildir. İngiliz basını, Nkrumahın son zamanlarda fazla sola kaymış olduğunu, bir Afrika birliği kurmak istemekle başından büyük işlere giriştiğini belirtmeye özel bir dikkat göstermektedir. Fransız basını, ülkesinde kurmak istediği aşırı solcu düzenle Nkrumahın, fransızca konuşan Afrika devletlerine kötü örnek verdiğini yazmaktadır. Amerikan basım ise, eski Gana devlet başkanını, ülkesini yabancı sermayeye kapamış, olmakla, bir yandan Amerikadan yardım alırken, öteyandan Washington'a küfretmekle suçlamaktadır. Bütün bunlara bakınca, insan, ister istemez, Nkrumahı yıkan şeyin kendi iç ve dış politikasının Ganada uyandırdığı tepkiler mi, yoksa ganalı liderin gidişinden endişe duyan bazı batılı çevrelerin parmağı mı olduğunu sormaktan kendini alamamaktadır.

Gana darbesi, son iki yıl içinde Afrika da görülen darbelerin onuncusudur. Bunların sekizi askerî, ikisi sivil darbelerdir. Son ikisi de, Nijerya ve Gana gibi politik bakımdan oldukça düzenli sanılan ülkelerde olmuştur. Bütün bu olup bitenler, Afrikanın önümüzdeki günlerde daha başka olaylara gebe olduğunu göstermektedir.

Şu sırada, yakın bir gelecekte dünyanın başını ağrıtmaya aday bir başka Afrika ülkesi de Ugandadır, Afrika ölçüleriyle demokratik sayılması gereken bir seçimle işbaşına gelen Başbakan Obote, geçen hafta başlarında, kabinedeki altı bakanı tutukladığı gibi, Uganda anayasasını da yürürlükten kaldırmış ve bütün iktidarı kendi elinde toplamıştır.

Bindiği dalı kesenler

Geçtiğimiz hafta, bir darbe görmemekle beraber, başı adamakıllı dertte olan bir ülke daha vardı. Sağcılarla solcular arasında alabildiğine bölündüğü için, görünüşte ordunun müdahalesinden başka hiçbir kurtuluş yolu bulunmayan bu ülke, Sukarnonun Endonezyasıdır. Geçen yılın sonlarında solcular tarafından yapılan darbeden sonra. Sukarno, orduya dayanarak komünistleri temizlemek istemiş, fakat şimdi de ordunun çok kuvvetli duruma geçtiğini görerek yeniden komünistlerin desteğini aramak zorunda kalmıştır.

Şu satırların yazıldığı sırada, Cakartada durum alabildiğine karışıktır. General Nasution'un işbaşından uzaklaştırılmasına kızan ordu ve sağcılar, eski genel kurmay başkanının yerine dönmesini, dışişleri bakanı Subandrio'nun da kabineden atılmasını istemektedirler Buna karşılık solcular, Nasution'un yeniden göreve getirilmesine karşıdırlar ve Subandrio'yu desteklemektedirler. Bu durumda, Sukarnonun dizginleri daha ne kadar elinde tutabileceğini kestirmek hiç de kolay değildir.

Tüli'den haberler

Perhiz ve turşu

Cumhurbaşkanı Gürsel, Washington'da Walter Reed Hastahanesinde ecelle pençeleşirken, *Ankara* da birçok yemek ve eğlence de geri bırakıldı. Bu, çok normal bir olay. Ancak, Dışişleri Bakanlığının bir davranışı, bu konuda "bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu" sözünü hatırlatıyor.

Bakanlık bir bildiri yayınlamış, memurlardan hiç birinin davet kabul etmemesini, kokteyllere gitmemesini emretmiş. Yemeklere gitmek mecburiyeti hasıl olursa, kadınlar gitmeyecek, akşam yemeği olmayacak, öğle yemeği olacak vs... Bu bildiri karşısında, tabiî, yaban--- elçiliklerin programları da biraz altüst oldu. Ankaradan ayrılan Finlandiya, Almanya ve Hindistan el--ileri şerefine verilecek yemeklerden vazgeçildi. Elçiler veda partile---ini bile yapamıyorlar. İsveç Elçiliği, misafir orkestra şefi şerefine vereceği partinin misafirlerini çok dar bir kadroda tutmak zorunda kaldı. "Bütün bu perhiz arasında turşu nerede?" derseniz, söyliyelim:

Dışişleri mensupları akşam yemeklerine gitmiyorlar, fakat öğle yemeklerinde buluşuyorlar. Özel yemekler veriyorlar. Sonra tiyatroya, operaya gidiyorlar. Meselâ Çağlayangil, geçtiğimiz hafta Norma operasındaydı. NATO başkanını ağırlama programında da bir opera gecesi var. Hariciye Köşkündeki öğle yemeklerine ise kadınlar gidebiliyor. Aslında gidilmesinden daha normal bir şey de olamaz. Çünkü dünyanın hiç bir yerinde böyle bir matem anlayışı görülmemiştir. Diplomatlarımız kokteyl ve eğlence perhizine girmekte biraz erken davrandılar!..

Kulakları çok çınlıyor

Şu günlerde, malûm hikâye yüzünden Kanada Elçimiz Mehmet Baydurun kulakları çok çınlatılıyor. Baydurun, Washington'a giden Cumhurbaşkanı Gürseli görmek istemesinin çok normal olduğu, yalnız merkeze bildirmemekle büyük bir tedbirsizlik gösterdiği söyleniyor. Sevgili arkadaşı Nasır Zeytinoğluna biran önce kavuşmanın heyecanıyla, herhalde, bu kadar basit bir tedbiri unutmuş olacak. Yoksa bir Kanada Elçisinin, Washington'da tedavi gören bir Devlet Başkanını görmek istemesine hiç kimse ses çıkarmazdı. Üstelik Baydurun, Cumhurbaşkanına nekadar minnettar olduğu, herkesce değilse bile, belli çevrelerce çok iyi bilinir. Bonn Elçiliği sırasında geri çekilmemesini Gürsel sağlamıştı. Zeytinoğlu az telefon etmedi o zaman!...

Politika ve kadın

Bütçe görüşmelerinin son günü Meclis localarında birçok kadın vardı. Eski Madrit sefiresi Müşerref Vergin, dış politika kadar iç politikayla da ilgili, bütün liderleri büyük bir dikkatle dinledi. Kızı Nur Vergin de dinleyiciler arasındaydı, fakat anne ile kız arasında

Nasır Zeytinoğlu ve Mehmet Baydur, eşleriyle
Eski dostlar

ilgilendikleri konular bakımından tabiî büyük fark vardı. Dinleyici localarında, CHP İstanbul milletvekillerinden Orhan Birgit ve Coşkun Kırcanın eşleriyle "Partinin emmisi" Kemali Beyazıdın eşi, Gaziantep milletvekili Âli İhsan Göğüşün eşi de dikkati çekiyorlardı. AP'den pek kimse görünmüyordu. Onlar daha böyle şeylere alışamadılar.

Her şey sırayla

Ord. Prof. Hâmit Nafiz Pamir, Almanyanın Leopoldina Bilim Akademisine şeref üyesi seçildi. Böyle bir Akademiye üye olmak şaka değil. Prof. Pamir, böylece, evlâtlarına güzel bir miras bırakacak. Akademinin öteki üyeleri arasında dünyanın en meşhur bilginleri var. Jeoloji Cemiyeti bu fırsatı kaçırmadı, kongresinde, ünlü jeologumuzun jübilesini de kutladı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda alkışlar, gözyaşları, çiçekler ve "Hoca"ya hediye edilen gümüşler arasında kutlanan jübile, bilim yolunu seçenlere güzel bir ufuk açacak nitelikteydi.

Bu jübile, İstanbul Üniversitesinin başındakilerin akıllarını başlarına getirdi mi acaba? Çünkü Hâmit Nafiz Pamir üniversitede elli yılını doldurup da emekliye ayrılınca onlar hiç bir şey yapmadılar, bir veda dersi vermesine bile tahammül e demediler. Ankaradaki jübile günü, Bütçe için gelen Rektör Ekrem Şerif Egeli acaba törene katılır mı diye merak edenler de hayal kırıklığına uğradılar. Fakat bu konudaki hayal kırıklığının sonu gelmez, değil mi? Birgün onlar da jübilelerini kutlar ve yalnızlığa uğrayabilirler.

İstanbul göç havasında

İstanbul sosyetesinde dış turizm destekleniyor. Avrupaya gidenler birden çoğaldı. Sosyetenin iki Ferhundeler -Ferhunde Birkan ve Ferhunde Demirden (Verdi)- birlikte İsviçreye uçtular. Bu yolculuk bazı yorumlara da uğradı, fakat yorumcular yanılıyorlar. Ferhunde Verdi için artık, yuvaya dönüşten başka hiç bir yorum yapılamaz. Çünkü o hürriyeti seçtiğindenberi her şeye her yeniliğe kapalı bir kimse oldu.

Serra Yazıcı Londraya gitti, Londra Elçiliğinden Akgün Kıcımanın evinde torun hasreti dindiriyor. Şükran Dümer de Paristen Londraya uçmuş, Beatles klüplerine gidiyormuş. Yurt dışına uçmayanlar ise dağ yollarına düştüler, Uludağ İstanbullularla dolu. Başta Prenses Neslişah, birçok kadın pantalon ve çizme yarışı yapıyor. Erkekler de büyük bir zevkle bu yarışı seyrediyorlar.

Kontenjan dolunca

CKMP'den Cevat Odyakmaz da AP'ye girdi. Bu girişin nedeni "Odyakmazın, Avrupa Konseyi toplantılarının, daha doğrusu sık sık Avrupa yolculuğunun tiryakiliği" diyorlar. CKMP kontenjanı dolunca yol kapanmış, o da AP yolunu tutmuş. Bu yorum ne dereceye kadar doğrudur, bilinmez, fakat CKMP'lilerin garip tutumunu bir daha ışığa çıkardı. Türkeş ve arkadaşlarını kırmızı balmumu ile partiye çağıranlar CKMP'den AP'ye geçmekte âdeta rekor kırıyorlar!.

Balaya nerede?

Hariciyedeki transfer evlilikler Halûk Bayülkene rağmen durmadı. Hasan Işığın Bakanlığında evlenmek için izin alamayan Behçet Türemen, Üner Kırdardan ayrılan genç kadınla İhsan Sabri Çağlayangilin Bakanlığında evleniverdi. Hariciye böyle evlilikleri hiç yadırgamaz. Hariciyeciler, Behçet Türemen ile eşini de bağırlarına bastılar, İstahbulda nikahlanıp gelen yeni evliler şerefine partiler vermek için "perhiz devri"nin sona ermesini bekliyorlar! Bakanlık ailesi, Behçet Türemen ile eşinin balayını nerede geçireceğini de merak ediyor. Dışarı çıkma sırası geldiğine göre, bari iyi bir yere gönderseler. Evlenme izni alıncaya kadar doğrusu az çile çekmediler!..

Dernekler

Bir eleştiri

Adalet Ağaoğlu, AKİS muhabirini telefonda merakla dinledi, sonra kelimelerin üzerinde dura dura anlatmağa başladı:

"— Hayır, ne geçen yılki 'Evcilik Oyunu'nda, ne de bu yılki 'Çatıdaki Çatlak'da kadınların sorunlarını itayım diye bir iddiam olmamıştır. Böyle olmayınca, kadınlara yol gösterme diye de birşey elbette ki söz konusu olamaz. Ben genel olarak toplumdaki ekonomik düzensizliği ele aldım ve bunu, toplum içinde en küçük bir topluluk olan ailede, bütün belirtileriyle canlandırmak istedim. Bu arada, bir ya--ar olarak, içimde birikmiş olan bazı şeyler de elbette ki, iddia haline gelmeden, eserimde kendi akislerini bulmuştur. Kadın derneklerine, özel olarak çatmak isteme--im. Ama genel olarak ben, toplumdaki büyük sorunlar halledilip, düzensizlik giderilmedikçe, dernek faaliyetleri gibi faaliyetlerin çıkış yolu olmıyan çabalar olmaktan ile--i gidemiyeceğine inanıyorum. Bu konuda da, ne karşıma aldığım bir dernek var, ne de genel olarak dernekçiler... Meselâ 'Çatıdaki Çatlak'-da, çıkış yolu olmıyan çabalar için--e çırpınan tip, bir yardım derneği üyesidir. Bu, sabahtan akşama kadar oturup da memleket sorunlarını halletmek için tartışan bir kimse de olabilirdi. Dernekçi kadın gibi, orada, düzensizlikten gelen huzursuzluğu duyan, fakat kendisini, çıkış yolu olmıyan bir çabanın içine atan insanı canlandırmaktadır, o kadar. Gerçekci değildir ve davranışlarıyla da, gerçeklerin karşısında ne kadar çaresiz olduğu görülmektedir. Kusur onda değil. Kusur çok daha derindedir."

AKİS muhabiri kendisine teşekkür etti ve telefonu kapattı.

Bir bardak suda fırtına

Bütün gürültü, Adalet Ağaoğlunun "Çatıdaki Çatlak" isimli oyununun, 24 Şubat günü Sanatsevenler lokalindeki eleştirisinden sonra pat--ak verdi. "Çatıdaki Çatlak"ta, memleketimizdeki büyük ekonomik ve sosyal sorunları aile gibi küçük bir topluluk içinde ele alan yazar, dört kadın tipi ile iki de erkek tipi çizinıştir. Yazarın şikâyeti, toplumumuzdaki kadınların yüzde 75,1'inin, erkeklerin ise yüzde 46,3 'ünün okumamış olması, bilinçsiz, örgütlenmemiş emeklerinin er-geç çöküntü altında kalıp ezileceğinden de habersiz oluşlarıdır. Çünkü bunlar "tepelerinde koskoca bir çatlakla asılıp duran bir çatının gölgesinde dayanma, dayanışma nutukları dinliyerek" yaşamaktadırlar. "Altlarındaki çürük bir iptir. İpin altında uçurum vardır." Nutuk dinliyerek, nutuk çekerek bu düzen içinde yaşamak mümkün değildir. Ekonomik sorunların halledilmesi ve basılabilir sağlam bir temel, çatıdaki çatlağı giderecek tek yoldur. Ama, belki yazar kadın olduğu için, belki de kadın tiplerini özellikle çok iyi yarattığı için, eseri daha çok kadın sorunlarını ele alan, bu arada kadın derneklerini gülünç duruma düşüren bir oyun olarak nitelendirildi, özellikle, geride bıraktığımız hafta içinde Ankarada, kadın derneklerinde, kadın topluluklarında, bu yönden, çok sözü edildi.

Sanatsevenler lokalindeki eleştiride O. Attilâ Sav, tenkitlerini yaparken, özellikle kadın derneklerinde çalışan kadınları canlandıran tip üzerinde durdu ve dernek faaliyetleri gösteren kadınların tamamiyle bilinçsiz olduklarını, hiçbir işe yaramadıklarını söyliyerek, haftada bir veya birkaç saatini bir hastahanede gönüllü çalışmalara ayıran kadınların faydasız bir iş yaptıklarını belirtti. Daha sonra konuşan İlber Tokaylı ise, meseleyi daha da ileriye götürdü ve türk kadınının kendine sahip olmadığını, Atatürkün kendilerine verdiği haklardan kadınlarımızın yararlanamadıklarını, derneklerde çaylar, balolar düzenlemekten öteye gidemediklerini iddia etti.

(AKİS; 53)

Adalet Ağaoğlu
Sanatçı açısından

Derneklere dokunmayın

Mesele çığrından çıkmıştı. Bu arada konuşan Sevgi Sabuncu ve Kâmuran Ardıçoğlu, türk kadınını savunma görevini üzerlerine aldılar. Konuşmaların bu yönde gelişmesi herhalde en fazla, o toplantıda bulunan Adalet Ağaoğlunu üzmüş olacaktır. Çünkü toplumdaki düzensizliğin kurbanları olarak başarılı şekilde yarattığı tiplerin, birdenbire, bu düzensizlikten sorumlu kişiler olarak ortaya atılması gerçekle ilgili değildir. Gene oturumu merakla izleyen, kadın dernekleri faaliyetlerini çok yakından bilen bazı kadınlar, oyunu tam anlamıyla değerlendirdikleri ve bir eleştiriyi değişik yönde başka bir tartışma konusuna götürmek istemedikleri için susmak durumunda kaldıklarından, üzüldüler.

Kadın derneklerini çay, balo yapma ve gösterişten öte bir amaç taşımayan, taşısa da başarı kazanamıyan kuruluşlar olarak ele almak eğilimi, bugün, Birleşmiş

Düzen Meselesi

Ankara Belediye Başkanı, yıllık çalışma raporunun tenkitlerine cevap verirken bir olaydan da söz etti: Cebeci camisinin çok yakınında, ana caddeye birkaç adım ötede, bir vatandaşın güpegündüz inşasına başladığı gecekonduyu Belediye görevlileriyle Vilâyet yetkilileri elele verdikleri halde yıktıramamışlar. Vali gitmiş, polis gitmiş, fakat kimsenin kılı kıpırdamamış. Anlaşılan, perdelerini takıp keyfine bakan vatandaşın, Belediye Başkanı ile Valiye bir kahve ikram etmediği kalmış. Vatandaşım üzülmesin; eğer yakındaki Senato seçimlerinde kura Ankaraya düşerse, senatör adaylarından birçoğu kendisine bu fırsatı vereceklerdir.

Bu satırları yazarken önümde bir liste duruyor: Ankaradaki ruhsatlı ve ruhsatsız minibüslerden, muhtelif hatlar üzerinde, hiçbir kanuni hakka dayanmadan haraç alan sözde değnekçilerin listesi... Ankara Belediyesi halkı taşıma görevini elindeki imkânlarla, tam olarak yerine getiremediği için, dolmuşlar yanında, ayrıca 420 minibüse de ruhsat vermiştir. Minibüs talimatnamesinde değnekçilik yoktur. Ama bilinen şey, hangi teşkilâta mensup oldukları bilinmeyen bir takım sabıkalıların, her minibüs durağında nöbet beklediklerididir. Bunları başlarındaki kasketlerinden, yumurta topuklu ayakkabılarından derhal tanırsınız. Bunlar, kendi kendilerine, her minibüsü bir ücrete bağlamışlardır. Ücreti ödemiyen minibüs şoförü, o hatta araba işletemez. Hele ruhsatı da yoksa, çeteye bir de 2 veya 3 bin lira arasında hava parası, yani "yol hakkı" ödemekle mükelleftir. Ondan sonra isterse Belediye ruhsat vermesin!..

Ama bu, Ankarada, ötedenberi alışılmış birşeydir: Birkaç açıkgöz çıkar, hazinenin veya bir şahsın arsasına gecekonduları kondurur, arsa sahibi hak iddia edemez, etse bile hakkını alamaz. Buna karşılık, ilk sakinler hemen bir çete kurar, başkasının veya hazinenin toprağını rahatça başka gecekonduculara, sahibi imişcesine satar, edindikleri bu paralarla yeni gecekondular yaparak, kraliyetlerini genişletir, fakir fukarayı alabildiğine sömürürler.

Değnekçi çeteleri, gecekondu çeteleri, kaçak et çeteleri Başkentin etrafını kuşatmış durumdadır. Bunlar millet temsilcilerini Meclislere yollamak için oylarını kullanırlar ama, kendi kanunlarını kendileri yapar, kendileri uygularlar.

Dert yalnız dış çevrede de değildir. Başkentin ortasında, Devlet Tiyatrosu kapılarında da "güçlünün kanunları" hâkim durumdadır, Dünyanın her yerinde, tiyatrolara gidebilmek için halk uzun kuyruklar yapar. En erken gelen, tabii beklemek şartiyle, kuyruğun başındadır. Az tutunmuş piyesler İçin, durum biz de de aynidir. Fakat biraz tutunmuş temsiller için sabahın dördünde de gitseniz, gene faydasız. Kimler tarafından yazıldığı bilinmeyen bir liste karşınıza dikilir. Bir defa merak ettim, ilgililere sordum, "Devlet Tiyatrosu olarak, biz, liste yapmak diye birşey tanımayız, halk kendi kendine yapıyor" dediler. Sözde halk, gece 12'den itibaren gidip liste yapıyormuş, nöbetçi bekletiyormuş. Ama ben şahit oldum: Daha sonra gelenler, daha güçlü kuvvetli iseler, listeleri yırtıp yeni liste yapıyorlar. Bazen kavga-dövüş oluyor ve ayni adamlar da hep kuyruğun başındalar!.. Yoklama saati diye birşey icadediliyor, isimler okunuyor ve hiç ortada bulunmayanlar, birden en başa geçiyorlar. Ankarada iyi bir piyes görebilmek için ya Cüneyt Gökçenin ahbabı olacaksınız, ya da güçlü kuvvetli biri... Bir imkân daha var: Gece bekçisini görmek ve cebini okşamak!..

İşte bütün dert buradadır. Her karanlık işin başında bir bekçi bekler. Yoksa, görevli kimselere görünmeden, kimse şehrin göbeğinde gecekondu yapmağa kalkışamaz. Ruhsatsız minibüs, işini yoluna koymadan, hergün Belediyenin önünde cirit atabilir mi? Değnekçinin başka ortakları da vardır. Gecekondu ağaları bugün toprak ağalarından daha güçlü iseler, bu da yalnızca pazularına güvendikleri için değildir. Şu halde, bunlar neden yakalanmıyorlar? Herkes derdi biliyor da, çaresini neden bulamıyor?

Çünkü, kurulmuş düzende herkesin kendine göre bir küçük hesabı var. Böylesi, herkesin işine geliyor da, ondan!..

Jale CANDAN

Milletlerin onbeş yılı geçen toplum kalkınması araştırmaları sonunda tamamiyle iflâs etmiş bulunmaktadır. Esas, az gelişmiş toplumlarda köklü reformlarla ekonomik ve sosyal düzeni kurmaktır. Ama bunun için kanunlar, bilindiği gibi, hiçbir zaman yeterli değildir. Bunu başarabilmek için devlet teşkilâtlanacaktır. Devlet teşkilâtlanırken de gönüllü kuruluşlara ihtiyaç duyulmakta ve işbirliği, başarıda büyük rol oynamaktadır. Yardım dernekleri de bugün anlam itibariyle değişmiş, emekçi dernekler halini almıştır. Türkiyede, meselâ Yardımsevenler Derneği, atölyeleri, rehabilitasyon merkezleri ve 4 milyonluk bütçesiyle bunun tipik bir örneğidir. Zaten toplum sorunlarının halk kitlelerine bilinçli bir şekilde yayılmasında da derneklerin rolü büyüktür. Ne var ki, memleket sorunlarını, dernekler gibi özel çabalarla halletmek elbette ki mümkün değildir.

(AKİS: 52]

TİYATRO

Ankara

Yeni oyunlar

Devlet Tiyatrosunda üçüncü tur oyunların hazırlıkları bir hayli ilerlemiş, bunlardan sahneye konulanlar bile olmuştur.

Bu arada Yeni Sahnede mevsim başındanberi oynanmakta olan Çekhovun "Vanya Dayı"sı yer değiştirmiş ve Büyük Tiyatroya alınmıştır.

Yeni Sahnede "Vanya Dayı"dan boşalan yeri Alejandro Casona'nın yeni bir oyunu, "Yedi Balkonlu Ev" almıştır. Oyunu Nur Vergin dilimize çevirmiş, Nihat Akçan sahneye koymuş, dekor ve kostümlerini Seza Altındağ çizmiştir. Bellbaşlı rollerini de Gökçen Hıdır, Olcay Poyraz, Sema Aybars, İnci Pars, Nihat Akçan, Nuri Altınok, Nur Subaşı ve Oğuz Bora oynamaktadırlar.

'Yeni Sahnede temsilleri - münavebeyle - devam eden Sabahattin Kudret Aksalın "Kahvede Şenlik Var" adlı oyunu da, bugünlerde, Bursaya nakledilecektir.

Devlet Tiyatrosunda son hazırlıkları yapılmakta olan oyunlara gelince: bunlardan Büyük Tiyatroda, Cüneyt Gökçerin sahneye koymakta olduğu, Enid Bagnold'un "Kireçli Bahçe"si, geçen ay İstanbul Şehir Tiyatrosunda büyük ilgi uyandırmış, başarılı bir oyundur.

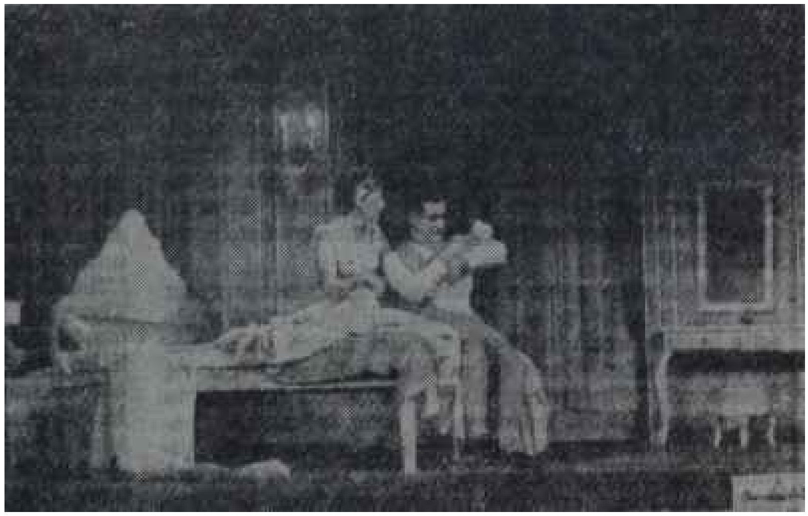
Küçük Tiyatroda yen! bir yerli oyun, Ali Yörükün "Çatallı Köy"ü "Çatıdaki Çatlak"ın yerini alacaktır. Haşim Hekimoğlunun sahneye koyduğu, dekor ve kostümlerini Turgut Zaimin hazırladığı bu oyunda, birkaç rol müstesna, tamamiyle genç oyunculardan bir ekip görevlendirilmiştir.

Bu arada Üçüncü Tiyatroda şimdi oynanmakta olan "Çocuğum" komedisi, Bursadan gelecek olan Musahipzade Celâlin "İstanbul Efendisi" ile yer değiştirecektir. Oda Tiyatrosunda da, pek yakında, Pirandello'nun "Ağzı Çiçekli Adam"ı ile Max Frisch'in "Philipp Hotz'un Büyük Öfkesi" başlıyacaktır.

Altındağ Tiyatrosuna gelince, Ahmet Kutsi Tecerin "Köşebaşı"sı, onsekiz yıl sonra tekrarlanan bir oyun olduğu halde, bütün rekorları kırmakta ve kapalı gişe oynanmaktadır.

1 Piyes gördüm

Üçüncü Tiyatroda "Çocuğum"

Kurugürültü

Oyun: "Çocuğum"; Komedi, 3 perde.
Yazan: Margareth Mayo.
Çeviren: Cihat Türkoğlu.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Üçüncü Tiyatro).
Sahneye koyan: Asuman Korad.
Dekor: Refik Eren.
Kostüm: Hâle Eren.

Oynayanlar: Sadrettin Kılıç (William Harrison), Mediha Gökçer (Ketty Harrisson), Tekin Akmansoy (Jimmy Scott), Nurşen Girginkoç (Maggie Scott), Jale Birsel (Miss Petickton) v.s.

Konu: Bu oyunun acaip bir konusu var: Önce, genç bir karı-koca arasında, önemli bir prensip meselesinden dolayı anlaşmazlık çıktığını sanıyorsunuz. Anlaşmazlık da ne demek, iş ciddi bir ayrılma halini de alır gibi oluyor. Mesele kadının, kötü niyetle değil ama, durmadan, sebepsiz yere kocasına yalan söylemesidir. Bu huyundan kolay kolay vazgeçemeyen kadın "barış" çaresini -ve kocasını kendisine bağlamanın yolunu- ancak çocuk doğurmakta buluyor. Ama ortada çocuk falan da yoktur. Kreşlerden, surdan burdan toplanan çocuklarla gene yalana dayanan -ve çocuk sahiplerinin çocuklarını vermekten vazgeçmeleri üzerine durmadan değiştirilen bebeklerle hayli gülünç durumlara yol açan- bir kovalamacadır başlıyor. Tabii, yazarın ortaya koyar gibi olduğu prensip meselesi de, bu kargaşalıkta, yokolup gidiyor...

Beğendiğim: Eski burjuva tiyatrosunun -ve suya sabuna dokunmayan güldürülerden hoşlanan saf seyircinin- pek hoşlanacağı bu oyunda, Mediha Gökçerin komedi sanatçısı olarak da ne geniş imkânlara sahibolduğunu gösteren tatlı, kıvrak -ve gençkızlara taş çıkartacak kadar da sevimli- oyunundan başka beğenilecek pek önemli bir yaratış yok.

Beğenemediğim: Sadrettin Kılıçın "prensip sahibi" ve "çocuk düşkünü" Baba'da, lüzumundan fazla "gürültülü" ve biteviye "jestler"le dolu oyunu... Tekin Akmansoyun bir çeşit "çocuk bulucusu" halini alan o saf Jimmy'de, içine düştüğü durumların komikliğiyle yetinmeyerek, daha çok güldürmek gayretiyle aşırılığa vardırdığı mimikleri... Oysa rahat ve sade "oynasa" biz de ne rahat ve tabi gülecektik...

Sonuç; Tiyatro değeri açısından modası geçmiş bir kurugürültü.

Naciye FEVZİ

İstanbul

Özel tiyatrolar

Özel tiyatrolardaki oyunların çoğu kapalı gişe oynanmaktadır. Kenterler, geçen mevsimden aktardık- -arı "Pembe Kadın"ı hâlâ bırakmıyorlar ve galiba, mevsim sonuna kadar da götürecekler. Bu büyük başarıda Dr. Hidayet Sayının eseri kadar -galiba daha çok- Yıldız Kente rin harikulade oyununun payı olsa gerek.

Dormenlere gelince, pek parlak sonuç vermeyen, Brecht'in "Puntilla Ağa ile Uşağı Matti"sinden sonra çıkardıkları "Çıplak Ayak" -Barefoot in the Park-, aylardanberi afişte. Daha da hayli zaman orada tutunacağa benzemektedir. Ama Dormen ler, bu mevsim, onuncu yıllarını kutlayacaklar. Onun için, kuruluşlarının bu yıldönümü şerefine, kendilerini bugünlere ulaştıran eski büyük başarılarından birkaçını tekrarlamak istiyorlar. Sırasıyla: Refik Erdura nın "Cengiz Hanın Bisikleti"ni, "Şairin Mektupları"nı, "Zafer Madalyası"nı, "Kamp 17"yi ve "Şahane Züğürtler"i yakında oynamıya başlıyacaklar.

Şu sıralarda iki yerli oyun İstanbulda bütün rekorları kırmakta vs bu oyunlarda yer bulabilmek hiç de kolay olmamaktadır. Bunlardan biri, Küçük Sahnede Ulvi Uraz topluluğunun oynamakta olduğu, Rıfat Ilgazın, "Hababam Sınıfı", öbürü de, İstanbul Tiyatrosunda Gülriz Sürûri - Engin Cezzar topluluğunun sahneye koyduğu, Yaşar Kemalin "Teneke"sidir. Bunlardan birincisi, yatılı okul hayatını bütün realitesi ve güldürücü -ve de düşündürücü- yönleriyle canlandırıyor. Ulvi Urazın edebiyat öğretmeni -Piyale İhsan- kompozisyonu da İstanbulluları kahkahadan kırıp geçiriyor. İkinci oyun, herkesin bildiği Kadirli Olaylarını ve bu olayların gerisinde Anadolu köylüsünün yıllardanberi çektiği acıları dile getiriyor, toy kaymakamları aldatan çeltik ağalarının sebep oldukları facialarıı gösteriyor.

Beyoğlunun bir ucunda, sessiz sedasız -ve yılmak bilmeden- çalışan bir idealist kadın, Lâle Oraloğlu, İngiliz Kralı Sekizinci Henry'nin dördüncü karısı Alman Prensesi Anna von Cleve'le olan garip evlilik ma cerasını, ilgi çekici bir komedi halinde sunan "Kralın Kısrağı"nı oynuyor. Bir yandan da, matinelerde, kızı Alev Oraloğlu, annesiyle beraber, İstanbul seyircisinin seyretmekten bıkmadığı "Çocuklar ve Büyükler"i, afişte tutmaya devam ediyor.

Oyun : "Hababam Sınıfı"; güldürü 2 bölüm, 5 tablo[1]
Yazan : Rıfat Ilgaz
Tiyatro : Küçük Sahne (Ulvi Uraz topluluğu)
Sahneye **koyan** : Ulvi Uraz
Dekor - Kostüm : "Hababam sınıfı"
Oynıyanlar : Metin Akpınar (Refüze Ekrem), Zeki Alasya (Tulum Hayri), Ercan Yazgan (Kalem Şakir), Ahmet Gülhan (Güdük Necmi), Suzan Uztan (İnek Şaban), Kenan Tatlı (Sidikli Turhan), Ulvi Uraz (Piyale İhsan), Selâmi Üney (Yavşak Şadi ve Müfettiş), Ali Yalaz (Kel Mahmut), Zihni Küçümen (Müdür), Nur İnsel (Erkek Sevim) v.s.
Konu : İlk bakışta, bütün derbederliği, bütün gülünç ve zavallı yönleriyle çocukluğumuzun yatılı okul hayatından canlı tablolar... Benzerlerini yakından tanıdığımız, öğretim ve eğitimle gerçek bir ilgisi olmıyan, Allahlık müdür, mübassır ve öğretmen tipleri... İnsanı okuldan ve okumaktan nefret ettiren böylesine bir okul çevresi içinde paçasını kurtarmıya -ve haklarını savunmıya- azmetmiş bir avuç haşarı ve cinfikirli çocuk... Bir skeçler yığını gibi görünen bu manzaranın gerisinde, belki hâlâ kalıntıları yaşıyan, bir başıbozuk öğretim ve eğitim sisteminin buruk hicvi...
Beğendiğim : Yazarın, kendi romanından sahneye uyguladığı bu ilk oyununda, hemen hepsi bir "karakter" gücü taşıyan -ve gerçeklikleri olan- kişileriyle renkli tipler çizmekte, sonra bu 'renk renk tipleri bir "çevre" ve "konu" bütünlüğü etrafında birleştirmekte gösterdiği başarı. Ulvi Urazın edebiyat öğretmeni Piyale İhsan'da gerçekleştirdiği çok değişik ve nefis kompozisyon. Suzan Uztanın ön plâna geçen ve bir kompozisyon niteliğine yükselen- sürpriz oyunu. Müdür'de Zihni Küçümenin, Kel Mahmut'da Âli Yalazın ve bütün Hababam Sınıfı öğrencilerinin çizdikleri canlı, ifadeli yüzler.
Beğenemediğim : Hababam Sınıfının son sahnedeki gereksiz - ve yargılamayı seyirciye bırakmayan- korosu
Sonuç : Eğlendiren ve düşündüren bir güldürü.

Lûtfi AY

Küçük Sahnede "Hababam Sınıfı"
Hababam makamlarının adayları

Saatte bir buçuk milyon kilometre

Bize kimse yetişemez.

Geçen yıl, 14 milyar yolcu/kilometrelik uçuş yaptık. Bu saatte bir buçuk milyon kilometre demektir. Taşıdığımız yolcu sayısı ise, 5 milyon 250 bindir ki hiçbir havayolu bu rakama yaklaşamamıştır... Bugünkü durumumuz, 1965'de neticenin daha da parlak olacağını gösteriyor.

Bu yıl 50 milyonuncu yolcumuzu taşıdık. Nereye giderlerse gitsinler, PANAM yolcuları, seferlerin çok gelişmiş, seyahatin çok kolaylaşmış olduğunu göreceklerdir. Evvelce gidilemiyen yerlere dahi bugün muntazam seferimiz vardır. Bizimle kilometresi 25 kuruş gibi cüzi bir ücretle **128** şehir, 87 memleket ve 6 kıtadan herhangi birine gidebilir; dilediğiniz gün, Doğu ve Batı yönlerinden bir dünya turuna başlıyabilirsiniz.

Esasen hangi yönden ele alırsanız alınız, dünyanın en tecrübeli havayolu **yalnız bir tanedir.**

Dünyanın en tecrübeli havayolu

PAN AM

S İ N E M A

A. B. D.

"Yabancılar geliyor!"

Kovboy - kızılderili filmlerinin **klâsik** cümlesi **"Kızılderililer** geliyor!"dur. Son yıllardaki Oscar dağılımı törenlerinin klâsik cümlesi de "Yabancılar geliyor!" olacağa benzemekledir. Geçen yılki töreni yöneten ünlü komik **Bob** Hope, oyunculara verilen Oscar'lardan üçünü ingilizlerin, birini **fransızların** kazanması üzerine kendini tutamamış ve "Bu gece Hollywood **dış** yardım dağıtıyor" dedikten **sonra,** kaybedenleri **"İngiliz** büyükelçiliğine doğru yürüyüşe" çağırmıştı. Geçen hafta açıklanan Oscar adayları, Bob **Hope**'un, önümüzdeki 18 Nisanda Oscar'lar dağıtılırken, bu konuda daha bol ve **daha** yeni espriler yapmak zorunda kalacağını göstermektedir En iyi kadın oyuncu Oscar'ına aday gösterilen beş kişiden üçü ingiliz, biri Fransız. En iyi erkek oyuncu Oscar'ına aday gösterilen beş **kişiden** ikisi ingiliz, biri alman. En iyi yönetmen Oscar'ına aday gösterilen **beş** kişiden ikisi ingiliz, biri Japon. En iyi film Oscar'ına aday gösterilen beş filmden en başta gelen ikisi ingiliz filmi...

Müzik ve **ihtilâl**

38. Oscar'lar **için** gösteriler: en iyi film adayları, Broadway sahnelerinde ün kazanan müzikli komediden Sovyet ihtilâlini konu alan drama kadar değişmektedir. Bu yılkı en iyi film Oscar'ının "favori"si de bu sonuncusudur. "The **Bridge** on the River Kwai - Kwai Köprüsü" ve **"The Lawrence of** Arabia - Lawrence" filmlerinin yönetmeni **ingiliz David** Lean'in İspanyada **çevirdiği** "Dr. Zhivago - Dr. Jivago", bilindiği gibi, Pasternakın aynı adı taşıyan romanından alınmıştır, "Dr. Jivago", en iyi film, en iyi yönetmen, en iyi yardımcı erkek oyuncu **başta** olmak üzere, on ayrı kolda **aday** gösterilmiştir. "Dr. Jivago"yu yine on ayrı kolda aday gösterilen "The Sound of Music - Müziğin Sesi" izlemektedir. "West **Side** Story - Batı Yakasının Hikâyesi" **adlı** müzikli filmin yönetmeni Robert Wise tarafından çevrilen "Müziğin Sesi" Ric--ard Rogers ile Oscar Hammerstein II'nın Broadway sahnelerinde **çok tutulan** müzikli komedisinden alınmıştır. Bu iki filmi, sekiz kolda aday gösterilen "Ship of Fools - Çılgınlar Gemisi" izlemekledir. Stanley Kramer'in çevirdiği "Çılgınlar Gemisi" 1933 yılında Almanyadan Vera **Cruz'a** doğru yola çıkan nazilerden **kaçan** alman göçmenlerin Okyanustaki macerasını anlatmaktadır. "Çılgınlar Gemisi"nin oyuncularından dördü aynı zamanda en iyi **erkek** ve kadın oyuncu ve en iyi yardımcı oyuncu kollarında aday gösterilmiştir. İngiliz yönetmeni John Schlesinger'in en iyi film Oscar'ına aday plan "Darling - Sevgili"si genç bir kadının "jet sosyete"deki yaşayışını **gerçekçi** bir yönden anlatmaktadır. Nihayet Fred Coe'nun **A Thousand** Clowns - Binlerce Soytarı"sı da yine Broadway sahnelerinden aktarılmış bir -müziksiz-komedidir.

Yönetmenler

"Dr. Jivago"nun, "Sevgili"nin, "Müziğin Sesi"nin yönetmenleri, yani 'sırasıyla David Lean, John Schlesinger, Robert Wise aynı zamanda- en iyi yönetmen Oscar'ının da adaylarıdırlar. Ayrıca "The Collector - Koleksiyoncu"yu çeviren amerikan yönetmeni William Wyler ile "Suna no onna - Kumdaki Kadın" adlı japon filminin yönetmeni Hiroshi Teshihagara da bu adaylar arasındadır. Wyler, "Koleksiyoncu" da, böcek koleksiyonuna kadın da eklemeğe kalkan bir delikanlının macerasını anlatmaktadır. "Kumdaki Kadın" ise bir kumun içine açılan kuyuda yaşıyan bir erkek ile bir kadının ilişkisini ele alan ve sembolik, anlam taşıyan bir filmdir.

Bu yılın en iyi yönetmen Oscar'ına aday olanlar arasında daha önce Oscar almış olanlar çoğunluktadır. Meselâ Wyler 1942'de "Mrs. Miniver"; **1946**'da "The Best Years of Our Lives - Hayatımızın En Güzel Günleri", 1959'da "Ben - Hur" için en iyi yönetmen Oscar'ını kazanmıştır. David Lean 1958'de "Kwai **Köprüsü",**

1962'de "Lawrence" için en iyi yönetmen Oscar'ını, Robert Wise da aynı ödülü 1961 de "Batı Yakasının Hikâyesi" için almıştır.

Oyuncular

Aynı şey oyuncular için de söylenebilir. Daha önce Oscar almış oyuncular arasında, geçen yılki en İyi kadın oyuncu Oscar'ını kazanan Julie Andrews başta olmak üzere, Sir Laurence Olivier, Simone Signoret, Shelley Winters - yardımcı kadın oyuncu- bulunmaktadır.

Sir Laurence Olivier "Othello"-daki oyunundan dolayı Oscar'a aday gösterilmiştir. Richard Burton ise "The Spy Who Came From the Cold-Soğuktan Gelen Casus" adındaki son yılların en ünlü casusluk romanından perdeye aktarılan filmde, uy durma casus tiplerinden apayrı, gerçekten profesyonel bir casusu canlandırmaktadır. Bu yılki Oscar'ın favorisi olan Burton'dan sonra "The Pawnbroker - Rehinci"de başarılı bir kompozisyon yaratan Rod Steiger, "Çılgınlar Gemisi"nde geminin doktorunu canlandıran alman oyuncu Oskar Werner ve "Cat Bailou" adındaki kovboy filmlerini alaya alan eserde tipik "kötü adam"ı yaratan Lee Marvin gelmektedir.

Geçen yıl "Mary Poppins" adlı müzikaldeki oyunuyla Oscar kazanan Julie Andrews, bu yıl "Müziğin Sesi"yle Oscar adayıdır. Ancak bu yılki en iyi kadın oyuncu Oscar'ının favorisi, "Sevgili"nin ingiliz oyuncusu Julie Christie'dir. Christie aynı zamanda "Dr. Jivago" da da oynamaktadır. Öbür adaylar arasında "Koleksiyoncu"nun ingiliz oyuncusu Samantha Eggar, "A Patch of Blue - Gökte Bir Mavilik"in oyuncusu Elizabeth Hartman -kadın oyuncu adayları arasında tek amerikalı- ve "Çılgınlar Gemisi"nin fransız oyuncusu Simone Signoret bulunmaktadır. Yardımcı erkek oyuncular arasında en dikkate değer na korze - Ana Caddedeki Dükkan" aday yine "Çılgınlar Gemisi"nin oyuncularından Michael Dunn'dur. Çünkü Dunn, Oscar'ı aldığı takdirde, buna sahip olan ilk cüce olacaktır. Tom Courtenay, Martin Balsam, Frank Finlay, Maggie Smith, Peggy Wood, Shelley Winters... erkek ve kadın yardımcı oyuncu Oscar'ının adaylarıdırlar.

Yabancı filmler

Yabancı film Oscar'ına aday beş filmden biri Vittorio de Sica'nın çevirdiği "Matrimonio all'italiano İtalyan Usulü Evlenme"dir. Sophia Loren ile Marcello Mastroianni'nin Oynadıkları bu film, nikâhsız yaşıyan çiftler arasındaki ilişkileri bir komedi havası içinde işlemektedir. İsveçli Lars Magnus Lingren'in yine aynı konuyu ele alan "Kare John Sevgili John"u ise daha ciddi tutumludur ve meseleyi "isveç usûlü"'yle incelemektedir. Bununla birlikte, bu koldaki en şanslı filmler Japonların "Kwaidan"ı ile çeklerin "Obchod ıdır. "Harakiri"nin tanınmış yönetmeni Masaki Kobayashinin çevirdiği "Kwaidan" Lafcadio Hearn'in tabiatüstü üç ayrı hikâyesini şiirli bir hava içinde perdeye aktarmaktadır. Jan Kadar ile Elmar Klosun çevirdikleri "Ana Caddedeki Dükkân" ise 1942'de nazi işgali altındaki Slovakyada naziler, yahudiler ve yerli halk arasındaki ilişkileri anlatmaktadır. Bu yılki yabancı film adayları arasında bir de "Topraktaki Kan" adlı yunan filmi bulunmaktadır.

Filmcilik

27 yıldızlı film

Önümüzdeki 7 Mayısta Viyanada "Gartenbau" sinemasında dünyadaki ilk gösterimi yapılacak olan "The Poppy is also a Flower - Haşhaş Aynı Zamanda Çiçektir" filminin seyircilerini birçok sürprizin beklediği anlaşılmaktadır. Önce filmin adının "Haşhaş Aynı Zamanda Çiçektir" olmasına rağmen film, haşhaşın çiçektik değil afyonluk kısmıyla ilgilenmektedir. Tabiatiyle bu ilgileniş uyuşturucu maddeye, oradan da bu maddenin kaçakçılığına kadar gitmektedir. Filmin konuşu da zaten İran, İtalya ve Fransa arasında çalışan büyük bir uyuşturucu madde kaçakçısı şebekenin ortaya çıkarılmasıdır. Seyirci, bu şebekenin peşisıra Tahrandan Roma yâ, Romadan Napoliye, Napoliden Monte Carlo'ya... gidecektir. "Haşhaş Aynı Zamanda Çiçektir" filmi, aynı zamanda James Bond'suz bir James Bond filmi olacaktır. Çünkü filmin yönetmeni, James Bond filmleriyle ün kazanmış olan Terence Young'tur. Başka bir sürpriz, James Bond'u canlandıran Sean Connery'nin filmde yer almamasına karşılık, tam 27 sinema yıldızının rol almasıdır. Bunlar Santa Berger'-den Rita Hayworth'a, Marcello Mastroianni'den Jack Hawkins'e, Nadja Tiller'den Yul Brynner'e, Stephen Boyd'a, Omar Sharif'a, Trevor Howard'a, Jean-Claude Pascal'-a... kadar değişmektedir. Ama bu 27 yıldıza filmin yapımcısı hiç bir şey ödemiyecektir. Çünkü "Haşhaş Aynı Zamanda Çiçektir" Birleşmiş Milletler adına ve yararına çevrilmektedir.

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

İŞ ADAMLARI DA ÖNCELİKLE İŞ BANKASINI TERCİH EDİYOR...

Kuruluşundan kısa bir zaman sonra modern bir kredi müessesesi haline gelen Türkiye İş Bankasının, çeşitli sahalardaki iş sahiplerine verdiği milyarlarla ifade edilen kredilerin yekûnu büyük bir hızla gelişmektedir. İŞ Bankası, iş adamlarının dış piyasalarla olan münasebetleri mevzuunda da faydalı bir rol oynamış, ithalât ve ihracat muamelelerine geniş çapta tavassutta bulunmuş, belli başlı dünya bankalarıyla sıkı bir işbirliği kurmuştur. Ayrıca bütün bankacılık hizmetlerinin ifasında personelin gösterdiği güler yüz, iş terbiyesi, muamelelerde sağlanan sürat, emniyet ve kolaylık, iş adamlarının öncelikle İş Bankasını tercih etmelerinin başlıca sebeplerindendir.

Tasarruf sahipleri için
MÜHİM NOT

25 Mart tarihinde yapılacak olan 7 Milyon liralık çekiliş için sene sonuna kadar İŞ Bankasına yatırmış olduğunuz tasarruflarınızı muhafaza etmelisiniz. Yeni Yılın

12 Milyon

tutarındaki ikramiyelerinden faydalanmak için de biriktireceğiniz paraları İŞ BANKASINDA toplamanızı tavsiye ederiz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir